

ZÁKLADY PRÁVA PRE KAŽDÉHO

Ondrej Halama

Základy práva pre každého

Ondrej Halama

Autor: Ondrej Halama

Vydal: Ondrej Halama, Žilina v roku 2020 (ondrejhalama.sk)

Návrh obálky: Dominika Fencáková

Jazyková korektúra: Ivana Múdra

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováná, uchovávaná v rešeršných systémoch a kopírovaná akýmkoľvek spôsobom vrátane elektronického, mechanického, fotografického či iného záznamu bez predchádzajúceho písomného súhlasu autora.

ISBN: 978-80-570-2244-2

© Ondrej Halama, 2020

Vydanie tejto príručky podporili:

+421 911 612 270

office@burdalegal.sk
burdalegal.sk

ADVOKÁTSKA KANCELÁRIA
BURDA LEGAL

Reality profesionálne od Tatier k Dunaju...

jedinýmaklér

0919 225 556

www.jedinymakler.sk | jedinymakler@gmail.com

Obsah

1. Čo je právo? Ako vzniklo? s. 9

- 1.1. Vznik práva s. 9
- 1.2. S právom vzniká štát s. 9
- 1.3. Vzťah štátu a práva s. 10
- 1.4. Čo právo je a čo právo nie je? s. 10

2. Právne predpisy, ich platnosť a právna sila s. 14

- 2.1. Pramene práva s. 14
- 2.2. Právna sila právneho predpisu s. 15
- 2.3. Čo ak si právne predpisy odporujú? s. 16
- 2.4. Platnosť a účinnosť právneho predpisu s. 17
- 2.5. Fikcia znalosti práva s. 17
- 2.6. Vyhľadanie právneho predpisu s. 17

3. Ako nájsť zákon (iný právny predpis)? s. 19

4. Právne odvetvia s. 26

- 4.1. Dôležité právne odvetvia s. 28
- 4.2. Hmotné a procesné právo s. 29

5. Organizácia štátu a právne princípy s. 30

- 5.1. Aká forma vlády je na Slovensku? s. 31
- 5.2. Európska únia s. 31
- 5.3. Policajný štát a právny štát s. 32

6. Právnické povolania a verejné funkcie s. 34

- 6.1. Právnické povolania s. 34
- 6.2. Dôležité verejné funkcie s. 37

7. Občianske (civilné) právo s. 40

- 7.1. Vlastnícke právo s. 41
- 7.2. Zmluvné právo s. 41
- 7.3. Občianske právo procesné s. 43
- 7.4. Neplatnosť právneho úkonu s. 43

8. Správne (administratívne) právo s. 45

- 8.1. Správne právo hmotné a procesné s. 45
- 8.2. Zákonnosť rozhodnutia a postupu správnych orgánov s. 46

9. Trestné právo s. 50

- 9.1. Trestný zákon a Trestný poriadok s. 50
- 9.2. Odklony v trestnom konaní s. 51
- 9.3. Trest smrti s. 51
- 9.4. Trestné oznámenie a krivé obvinenie s. 51
- 9.5. Orgány činné v trestnom konaní s. 52

10. Obchodné právo, podnikanie, živnosti s. 52

10.1. Definícia podnikateľa s. 53

10.2. Druhy podnikania s. 53

10.3. Obchodné spoločnosti s. 55

11. Pracovné právo s. 57

11.1 Zamestnanec vs. podnikateľ s. 57

11.2. Pracovná zmluva s. 58

11.3. Skončenie pracovného pomeru s. 58

11.4. Pozor na lehoty! s. 59

O knihe

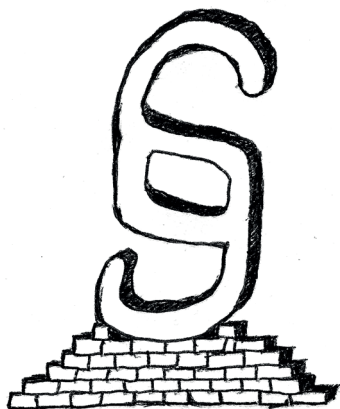
S právom sa stretávame na každom kroku. Od prvých okamihov dňa vstupujeme do právnych vzťahov a využívame služby, ktoré sú nám na základe zmluvy poskytované vodárenským podnikom, elektrárňami či plynárňami. Právne vzťahy vznikajú aj v práci, v obchode, na úrade, v televízii alebo v kaviarni.

Právo je všade, ale jeho znalosť u občanov často absentuje. Výučba práva a budovanie právneho povedomia sú zanedbávané na základných aj stredných školách. Vyučovanie je povrchné, bez príkladov a málokto si z neho niečo zapamätá. Rovnaký učiteľ popri práve vyučuje aj filozofiu, ekonomiku, sociológiu a k tomu napríklad aj slovenčinu alebo dejepis.

Táto publikácia ponúka základné znalosti práva, ktoré by mal ovládať každý občan, aby sa dokázal orientovať v politickom systéme, vo svojich právach a v právach ostatných spoluobčanov. Zhrnul som do nej tie najpodstatnejšie vedomosti o práve a inšpiroval som sa najmä tým, čo sám denne využívam pri riešení právnych problémov, pri čítaní novín, alebo pri uzatváraní zmlúv v obchode, na pošte, či u mobilného operátora...

Verím, že vedomosti z tejto knihy vám zostanú trvalo v pamäti a pomôžu v bežnom živote, v práci, alebo v styku s úradmi.

Za rady pri úprave knihy a za návrh obálky ďakujem Bc. Dominike Fencákovéj. Za finančnú podporu pri vydaní knihy ďakujem sponzorom a osobitne hlavnému podporovateľovi - advokátskej kancelárii BURDA LEGAL.

Ondrej Halama
30.06.2020, v Žilina

1. Čo je to právo? Ako vzniklo?

1.1. Vznik práva

Ako vzniklo právo? Túto otázku ťažko zodpovedať presne. Určite to nebol jediný moment, ale postupný vývoj. Právo začalo vznikať tam, kde sa zišli aspoň dvaja ľudia a určili si **pravidlá správania sa**, ktorými sa budú riadiť. Mohli sa na nich dohodnúť, no pokojne ich mohol jednostranne určiť ten, kto z nich bol silnejší.

Príklad

Keď dvoch malých bratov posadíte k jednému počítaču, je len otázkou času, kedy príde k škriepke, kto sa bude s počítačom hrať. Nakoniec sa budú dohodnúť, alebo si právo na hru vydobyje ten silnejší. Tak vznikajú pravidlá a tak podobne začalo vznikať aj právo. Zo stretu dvoch bratov môžu vzniknúť napríklad tieto pravidlá:

- 1. Právo hrať sa má starší.*
- 2. Právo hrať sa má mladší.*
- 3. Každý z nich má právo hrať sa 10 minút a potom je povinný pustiť k počítaču toho druhého.*

*Každé z uvedených troch pravidiel nám reguluje konkrétnu životnú situáciu a konkrétne spoločenské vzťahy. To je aj úlohou práva – **regulovať** spoločenské vzťahy, t. j. spoločnosť.*

„Tam kde je spoločnosť, je aj právo.“

(Cicero - rímsky politik, právnik a filozof žijúci v rokoch 106 - 43 p. n. l.)

1.2. S právom vzniká štát

Ľudstvo si v istom stupni svojho vývoja začalo vytvárať pravidlá, ktorými sa bude riadiť rodina, kmeň, neskôr mestské štáty a napokon moderné **štáty**, ako ich poznáme dnes. Ľudia boli pri vzniku práva vedení rôznymi úmyslami. Napríklad **teória spoločenskej zmluvy** hovorí o tom, že právo a štát vznikli ako výsledok dohody, pretože sa ľuďom zdalo užitočnejšie, aby mali **štát a právo** namiesto hádok a neistoty (právnej neistoty).

Ako už bolo spomenuté, nikto nemôže presne vedieť, ako to s vývojom práva

bolo. Veľmi pravdepodobné je aj to, že právne pravidlá neboli stanovené dohodou, ale na základe sily či pod hrozbou násilia. Teória spoločenskej zmluvy sa spomína z dôvodu, že patrí medzi najpoužívanejšie a vychádza z nej aj Ústava Slovenskej republiky ako základný zákon nášho štátu:

„...my, občania Slovenskej republiky, uznášame sa prostredníctvom svojich zástupcov na tejto ústave: ...“
(z preambuly Ústavy Slovenskej republiky)

Viac o teórii spoločenskej zmluvy nájdete v tvorbe filozofov, ktorí ju rozpracovali dopodrobna: Thomas Hobbes, John Locke a Jean-Jacques Rousseau.

1.3. Vzťah štátu a práva

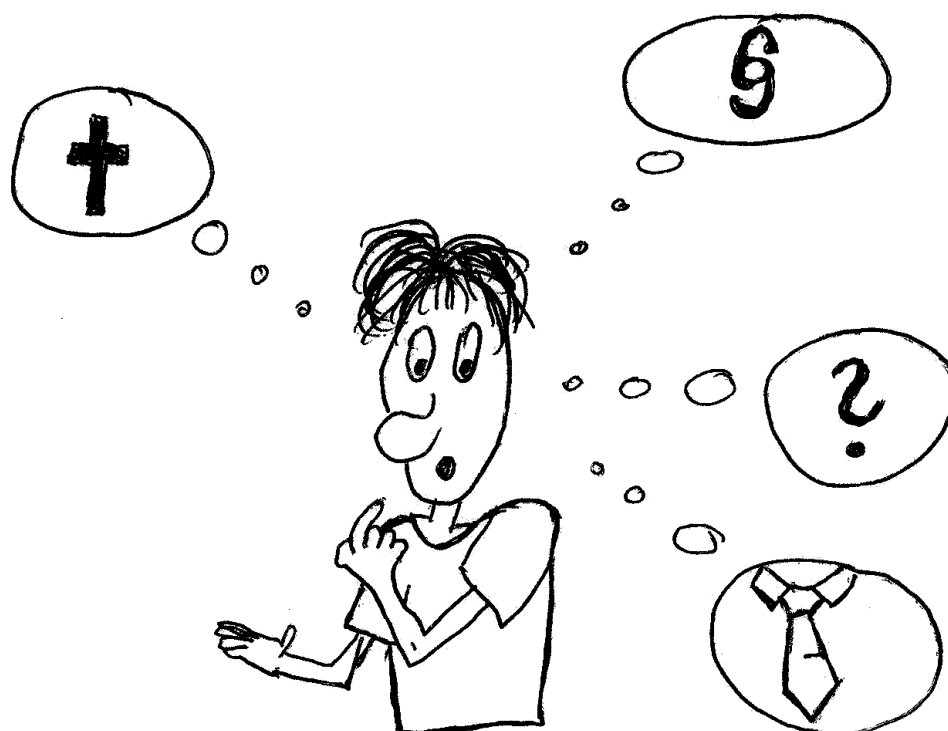
Občania spoločenskou zmluvou vytvárajú základný zákon štátu - ústavu a súčasne vytvárajú štát samotný. Štát aj právo teda vznikajú v jednom okamihu. Následne štát podľa ústavy vydáva zákony, ktorými podrobnejšie upravuje vlastné fungovanie, no opäť to robí len na základe práva (ústavy). Právo určuje, ako vyzerá štát a štát určuje ako vyzerá právo. **Bez práva nie je štát, bez štátu nie je právo.**

1.4. Čo právo je a čo právo nie je?

Právo je všadeprítomné a nájdeme ho aj tam, kde by sme to nečakali. Vráťme sa k nášmu príkladu – k dvom malým bratom, ktorí sa škriepili o počítač. Dokonca aj pri tejto detskej škriepke nachádzame právne vzťahy. Ak by tento spor bratov chcel rozsúdiť sudca, zaujímal by sa najprv o to, kto je vlastníkom počítača. Podľa našich zákonov, vec môže **užívať** len jej vlastník, alebo ten, komu to vlastník dovoľí (§ 123 Občianskeho zákonníka). Ak by súd zistil, že vlastníkom počítača je napríklad otec uvedených detí, pýtal by sa otca, či im dovoľil počítač užívať (napr. zmluvou o bezplatnej výpožičke - § 659 Občianskeho zákonníka). Nakoniec by sa zistilo, že obidvaja bratia mali od otca zakázané počítač používať. V takom prípade by súd žalobu jedného brata voči druhému zamietol ako neopodstatnenú, pretože nikto z nich nemal právo počítač užívať. Naopak, otec by ich oboch mohol žalovať za bezdôvodné obohatenie (obohatili sa tým, že bezplatne užívali počítač)

podľa § 451 Občianskeho zákonníka. Samozrejme, v praxi sa detské spory vyriešia „mimosúdne“, no ak by boli deti plnoleté a namiesto počítača by sme dosadili otcov pozemok, celé by to pokojne mohlo skončiť na súde.

Ako vidíme, aj na takú bežnú situáciu, akou je detská hra, sa vzťahujú určité zákony. Tento spor sa totiž týka **vlastníckeho práva** a to je jedna z vecí, ktorú právo začalo regulovať ako prvú - už v najstarších zákonoch. Napríklad už v Chammurapiho zákonníku (približne rok 1800 p. n. l.) nájdeme pravidlá vzťahujúce sa na súkromné vlastníctvo.

Na svete však existuje aj veľa **pravidiel správania sa**, ktoré nie sú právom, t. j. nejde o právne normy. Ide napríklad o náboženské pravidlá, o pravidlá etiky či morálky. Morálka, náboženstvo či etika sú taktiež normatívne systémy, ktoré obsahujú **pravidlá správania sa (normy)**, ale od práva sa odlišujú tým, že neboli vydané v štátnom uznannej forme a teda ich štát neuznáva ako záväzné a nemožno ich vynútiť štátnym donútením.

Príkladom náboženského pravidla je jedno z desiatich prikázaní: Nezosmilniš. Slovenská republika toto pravidlo nevydala v žiadnom právnom predpise a preto ho nemožno vynucovať súdmi, ani inými štátnymi orgánmi a ani nezaväzuje všetkých obyvateľov štátu. Našmu štátu, ktorý je podľa ústavy

náboženský neutrálny, je v zásade jedno, či má niekto pohlavný styk pred svadbou alebo až po svadbe. Cirkvi to ale jedno nie je. Ide teda len o pravidlo cirkvi, ktoré je určené pre členov cirkvi a za jeho porušenie hrozia len cirkevné sankcie. Nie všetky štáty sú však náboženský neutrálny. V niektorých krajinách, napríklad moslimských, je právo pod silným vplyvom náboženstva.

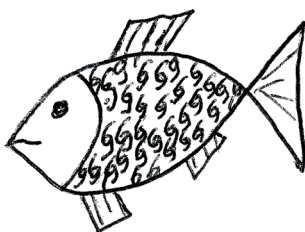
Prípad z novín

Občas sa v médiách objaví správa, že v niektorej islamskej krajine ukameňovali človeka pre neveru alebo smilstvo. Štát v týchto krajinách uznáva náboženské normy ako právne normy, platné pre všetkých. Podľa týchto náboženských noriem tam rozhodujú aj štátne súdy. Modernejšie islamské krajiny sa snažia trest ukameňovaním postupne minimalizovať, nakoľko je v zahraničí vnímaný negatívne.

Zjednodušene teda môžeme povedať, že právo je súbor pravidiel správania sa, ktoré sú vydané v štátom uznannej forme a vynútiteľné štátnymi orgánmi.

Základnými znakmi práva teda sú:

- ide o pravidlá správania sa,
- sú vynútiteľné štátnymi orgánmi (napr. políciou) a
- sú vydané štátom uznanou formou (napr. ako zákon uverejnený v Zbierke zákonov).

Právna fáma

*Asi ste už počuli príslovie „Kto mlčí, ten svedčí.“ Toto **príslovie** nám v podstate hovorí, že ak niekto nepovie nič na svoju obhajobu, znamená to, že sa priznáva. Sú ľudia, ktorí si myslia, že sa takýmto spôsobom dá argumentovať aj na súde. V skutočnosti takéto právne pravidlo neexistuje, pretože ho jednoducho nenájdete v žiadnom zákone. Štát toto pravidlo*

nevydal v štátom uznanej forme a tým nie je naplnený jeden zo znakov práva (štátom uznaná forma). Sudca sa pri hodnotení dôkazov riadi aj životnými skúsenosťami či pravidlami logiky, no takéto zovšeobecnenie, obsiahnuté v tomto ľudovom prísloví, jednoducho neobstojí. Dokazovanie musí byť presné a vyžadujú sa pri ňom jednoznačnejšie „svedectvá“ ako mlčanie. Ten, kto mlčí, totiž môže byť aj chorý, vydieraný alebo jednoducho nerozumie otázke...

Test na záver

Aby sa vám prečítané vedomosti dostali hlbšie do pamäte, skúste si ich zopakovať pri odpovedaní na tieto otázky:

1. Ako sa odlišuje právo od náboženstva alebo morálky?
2. Aký je vzťah práva a štátu?

Zaujímavé odkazy:

Chamurappiho zákonník:

https://sk.wikipedia.org/wiki/Chammurapiho_z%C3%A1konn%C3%ADk

Elektronická Zbierka zákonov:

<https://www.slov-lex.sk/vyhľadavanie-pravnych-predpisov>

2. Právne predpisy, ich platnosť a právna sila

2.1. Pramene práva

Informácie o platnom práve čerpáme z prameňov práva. Právna veda pozná týchto 5 prameňov:

1. **normatívne právne akty**, t. j. právne predpisy (napr. zákony, vyhlášky),
2. **normatívne zmluvy** (napr. medzinárodné zmluvy a zmluvy kolektívneho vyjednávania),
3. právna obyčaj,
4. precedensy,
5. právna veda.

Posledné tri pramene (právna obyčaj, precedens a právna veda) sa podľa odbornej literatúry na Slovensku ako pramene práva už nepoužívajú. Ich používanie sa zachovalo v krajinách anglo-americkej právnej kultúry ako napríklad USA či Veľká Británia. Najmä právna obyčaj sa považuje za vývojom prekonaný prameň práva, pretože je nepísaná a tým do veľkej miery neurčitá a horšie prístupná verejnosti. Na rozdiel od obyčaje, právne predpisy (písané právo) sú určitejšie, prístupnejšie, demokratickejšie a zvyšujú právnu istotu.

„Právne obyčaje nie sú prameňom slovenského práva, avšak do roku 1950 sa na Slovensku uplatňovalo obyčajové právo, osobitne v oblasti občiansko-právnych vzťahov... Právne obyčaje boli charakteristickým a prevládajúcim prameňom práva minulosti... Dnes sa právna obyčaj považuje za prameň práva vývojom prekonaný, a to aj v systéme common law, ktoré je prevažne právom precedensov...“
(Prusák, Jozef.: Teória práva. Bratislava: 1999, s. 198)

Koľko právnikov, toľko názorov...

Niektorí slovenskí politici, a dokonca aj niektorí právnici občas, v médiách argumentujú „ústavnými obyčajami“ alebo „ústavnými zvyklosťami“. Ako je uvedené vyššie, na Slovensku, tak ako vo väčšine štátov s kontinentálnym právnym systémom, sa právna obyčaj nepoužíva. Za všetko hovorí vyššie uvedený citát z oficiálnej učebnice teórie práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského.

2.2. Právna sila právneho predpisu

Právo je tvorené pravidlami správania sa, t. j. právnymi normami. Na Slovensku drvivú väčšinu právnych noriem nachádzame v **právnych predpisoch**. Právne predpisy sú teda na Slovensku najpoužívanější prameň práva. Pri používaní (aplikovaní) práva je dôležité poznať ich hierarchiu, teda vedieť, akú má právny predpis právnu silu.

Na Slovensku máme tieto základné právne predpisy (zoradené podľa právnej sily):

1. Ústava SR, ústavné zákony, niektoré medzinárodné zmluvy, nariadenia a smernice EÚ,
2. zákony, niektoré medzinárodné zmluvy,
3. nariadenia vlády, všeobecne záväzné nariadenia obcí a samosprávnych krajov,
4. vyhlášky a iné právne predpisy vydané ministerstvami a ústrednými orgánmi štátnej správy,
5. právne predpisy vydané miestnymi orgánmi štátnej správy.

Príklad

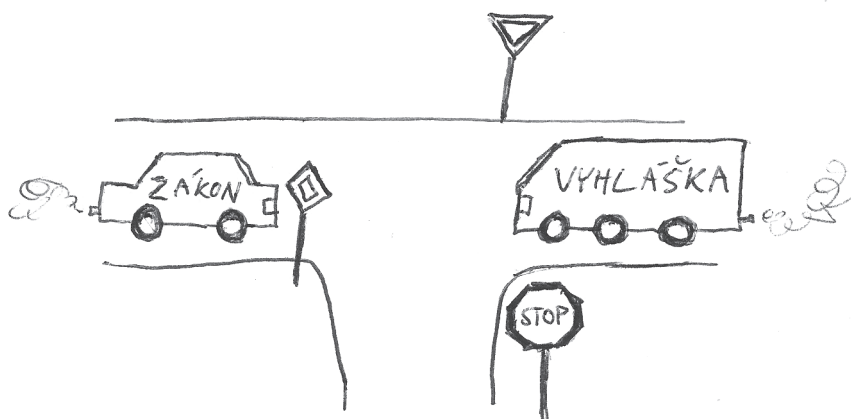
*V priebehu epidémie koronavírusu došlo k pomerne zriedkavému kroku, keď Úrad verejného zdravotníctva SR vydal **opatrenie** č. OLP12595/2020 zo dňa 15.03.2020, ktorým zakázal činnosť niektorých prevádzok. Išlo o „iný právny predpis“ ústredného orgánu štátnej správy podľa bodu 4. Zaujímavé je, že svojou písomnou podobou sa toto opatrenie podobalo skôr na **rozhodnutie** štátneho orgánu. Šlo však o právny predpis. Rozdiel medzi rozhodnutím a právnym predpisom je najmä ten, že rozhodnutie ukladá práva a povinnosti*

konkrétnym osobám (menovite), kým právny predpis ukladá práva a povinnosti všetkým všeobecne bez uvádzania mien konkrétnych subjektov.

2.3. Čo ak si právne predpisy odporujú?

V právnej praxi sa neraz stane, že právnik natrafi na právne predpisy, ktoré sú vo vzájomnom rozpore. Niekedy je to dôsledkom pochybenia parlamentu, ktorý schváli nový zákon bez toho, aby zrušil starší zákon týkajúci sa rovnakej problematiky. Také situácie právna teória rieši tromi právnymi princípmi:

1. Novší zákon ruší starší zákon (pokiaľ sú rovnakej právnej sily).
2. Predpis s väčšou právnou silou má prednosť pred predpisom s menšou právnou silou.
3. Špeciálny predpis má prednosť pred všeobecným predpisom (pokiaľ sú rovnakej právnej sily).

Príklad

V roku 2015 bol schválený zákon o vyvlastňovaní. Vyvlastnenie však v tom čase upravoval aj Stavebný zákon, ktorý zostal naďalej v platnosti aj v časti týkajúcej sa vyvlastnenia. Nastala teda situácia, že tú istú problematiku (vyvlastnenie) regulovali dva právne predpisy. Tento problém sa dá vyriešiť na základe právneho princípu, že novší zákon ruší ten starší, avšak právnicki mali problém s tým, či je zrušená celá staršia úprava vyvlastnenia alebo len tá časť, ktorá odporuje novému zákonu. Do vyvlastňovacích konaní to vnieslo zmätok a právnu neistotu. Takáto situácia je veľmi amatérskym prejavom práce ministerstva pripravujúceho text zákona, vlády, ktorá ho predložila, parlamentu a nakoniec aj poslancov, ktorí takýto zmätok schválili.

2.4. Platnosť a účinnosť právneho predpisu

Pri právnych predpisoch rozlišujeme ich platnosť a účinnosť.

Platnosť právneho predpisu nastáva obvykle vtedy, keď je právny predpis **publikovaný** zákonným spôsobom. Napríklad zákony sú platné dňom ich vyhlásenia v Zbierke zákonov (slov-lex.sk).

Účinnosť predpisu obvykle nastáva následne po platnosti. Od dátumu účinnosti sú všetci povinní sa týmto predpisom riadiť, stáva sa teda **záväzným**. Účinnosť zákonov nastáva spravidla pätnástym dňom po ich vyhlásení v Zbierke zákonov, ak v nich nie je ustanovený neskorší deň nadobudnutia účinnosti.

Zákon sa teda môže stať platný (publikovaný), ale účinnosť za bežných okolností nastáva až neskôr. Časový odstup medzi platnosťou a účinnosťou (tzv. legisvakačná lehota) slúži najmä na to, aby sa verejnosť mohla s predpisom oboznámiť a pripraviť sa naň.

2.5. Fikcia znalosti práva

V Slovenskej republike platí fikcia znalosti práva, ktorá je ukotvená v zákone o Zbierke zákonov v § 15: „*O všetkom, čo bolo v zbierke zákonov vyhlásené, sa má za to, že dňom vyhlásenia sa stalo známym každému, koho sa to týka.*“ Z toho vyplýva, že neznalosť práva neospravedlňuje, naopak, zákon ustanovuje, že právne predpisy pozná každý, koho sa týkajú. Bez tejto fikcie by bolo veľmi náročné zákony vymáhať a sťažovalo by to fungovanie právneho systému.

2.6. Vyhľadanie právneho predpisu

Právne predpisy zvyčajne nájdeme na webovej stránke orgánu, ktorý ich vydal. Tie najdôležitejšie, t. j. aktuálne znenia zákonov, nariadenia vlády a vyhlášky nájdete na štátnom webe slov-lex.sk (elektronická Zbierka zákonov). Zákony sa väčšinou vyhľadávajú podľa názvu alebo podľa čísla zákona. Právnicki používajú pri práci predovšetkým znenia zákonov so zapracovanými novelami (zmenami), ktoré ponúka aj web slov-lex.sk.

Návod na vyhľadanie zákonov je v ďalšej kapitole.

Test na záver

Aby sa vám prečítané vedomosti dostali hlbšie do pamäte, skúste si ich ešte zopakovať pri odpovedaní na nasledujúce otázky:

1. Aké pramene práva sa na Slovensku nepoužívajú?
2. Aký je rozdiel medzi rozhodnutím a právnym predpisom?
3. Ktorý z týchto právnych predpisov má väčšiu právnu silu: nariadenie vlády alebo zákon?

Zaujímavé odkazy:

Digitálna parlamentná knižnica (spoločná česko-slovenská):
<https://www.nrsr.sk/dl/>

Medzinárodné zmluvy:
https://www.mzv.sk/zahranicna_politika/medzinarodne_zmluvy-vsetky_zmluvy

Elektronická zbierka zákonov:
<https://www.slov-lex.sk/vyhľadavanie-pravnych-predpisov>

3. Ako nájsť zákon (iný právny predpis)?

V predošlej kapitole sme si vysvetlili, aké druhy právnych predpisov poznáme a akú majú právnu silu.

Ako ale zistiť, ktorý predpis rieši našu životnú situáciu? A ak už vieme, aký predpis hľadáme, kde nájdeme jeho aktuálne znenie? Najlepšie si hľadanie právnych predpisov ukážeme priamo na príklade:

Príklad

*Pani Eva sa rozišla s manželom, ten však neplatí výživné na ich syna, preto sa ho rozhodne zažalovať. O aký právny predpis však oprie svoju žalobu? V ktorom zákone sa píše, že jej manžel je povinný **zaplatiť výživné**?*

1. Prvý krok, ktorý je vhodné urobiť, je použiť vyhľadávanie cez google.com. Právnik by tento krok samozrejme obišiel, lebo otázka výživného patrí medzi jeho základné znalosti. Vy ale nie ste právnik a chcete si poradiť sami. Takže do Google jednoducho zadáte názov problému, ktorý riešite. Na google.sk teda napíšete „výživné“ alebo „zákon výživné“.

*2. P. Eva vyhľadávač Google nájde veľa článkov zaoberajúcich sa výživným. V týchto článkoch sa o výživnom dozvie viac, vrátane toho, že problematiku rieši niekoľko zákonov, najmä však **zákon o rodine** (č. 36/2005 Z. z.). Postupne si p. Eva celú problematiku naštuduje alebo zistí, že to jednoducho nezvládne a možno sa nakoniec obráti na právnika.*

3. Keď už však p. Eva zistí, že základný nárok na výživné vyplýva zo zákona o rodine, rozhodne sa, že si nájde aktuálne znenie tohto zákona. O tom, ako by mala p. Eva postupovať, sa dočítate ďalej.

Ako vyhľadať aktuálny právny predpis?

1. Väčšinu právnych predpisov nájdete na webovej stránke orgánu, ktorý ich vydal. Tie najdôležitejšie právne predpisy ako zákony, ústavné zákony, nariadenia vlády a vyhlášky s celoštátnou platnosťou nájdete v Zbierke zákonov (na stránke slov-lex.sk). Ak by ste ale hľadali všeobecne záväzné nariadenie mesta, či obce (napr. Vrbové), treba ísť na webovú stránku tohto mesta (napr. vrbove.sk). Podobne, ak hľadáte opatrenia Úradu verejného zdravotníctva SR týkajúce sa koronavírusu, treba ísť na stránku tohto úradu: <http://www.uvzsr.sk/>. **Ak nemáte internet**, treba ísť na príslušný úrad osobne, alebo podať žiadosť o zaslanie predpisu prostredníctvom pošty.

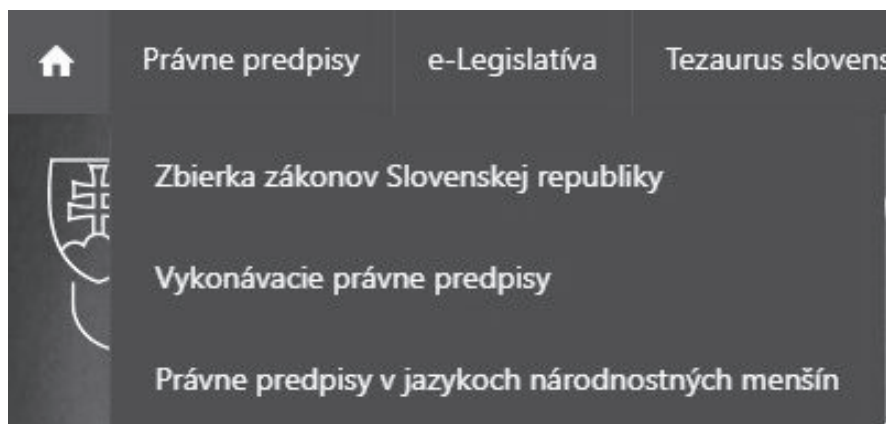
P. Eva hľadá **zákon o rodine**, a preto pôjde hľadať do elektronickej Zbierky zákonov na stránke slov-lex.sk.

2. Štátna webová stránka slov-lex.sk obsahuje oficiálne znenia zákonov. Popri nej existuje aj veľa iných stránok, kde nájdeme zákony, avšak slov-lex.sk je najspoľahlivejšia a najmä **jediná záväzná**. Pani Eva teda chce nájsť aktuálne znenie zákona o rodine. Číslo tohto zákona nepozná, pozná iba jeho názov. Po otvorení stránky slov-lex.sk prejde kurzorom myši na slová „Právne predpisy“ na hornej fialovej lište.

The screenshot shows the Slov-Lex website interface. At the top, there is a navigation bar with tabs: "Právne predpisy", "e-Legislativa", "Tezaurus slovenského práva", "Právo EÚ", and "Súdne rozhodnutia". Below this is a large banner with the Slov-Lex logo and a search bar. The main content area is divided into several sections. On the left, there is a section titled "Aktuality" (News) with a sub-section "Vyhlásenie núdzového stavu - aktualizované" (Declaration of a state of emergency - updated). In the center, there is a section titled "Zverejňovanie rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva" (Publication of judgments of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights). On the right, there is a section titled "Najnovšie vyhlásené predpisy" (Latest issued laws) with a table showing the latest laws.

Číslo	Názov	Vyhlásený
96/2020 Z. z.	Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení zákona č. 75/2020 Z. z.	25.04.2020

Stránka jej ponúkne tri voľby:

3. Tu je potrebné vybrať „Zbierka zákonov Slovenskej republiky“. Po kliknutí na uvedenú možnosť sa nám zobrazí formulár: „Vyhľadávanie právnych predpisov“, pričom si môžeme vybrať, či chceme vyhľadávať podľa „hľadaného výrazu“ (napr. výživné), alebo podľa „názvu predpisu“. Keďže p. Eva už vie, aký predpis hľadá (zákon o rodine), použije druhý riadok – Názov predpisu. Do riadku napíše: „o rodine“ alebo „zákon o rodine“ a klikne na „vyhľadať“.

RSS

Vyhľadávanie právnych predpisov

Jednoduché vyhľadávanie

Hľadaný výraz:

Názov predpisu:

Vyčistiť Vyhľadať

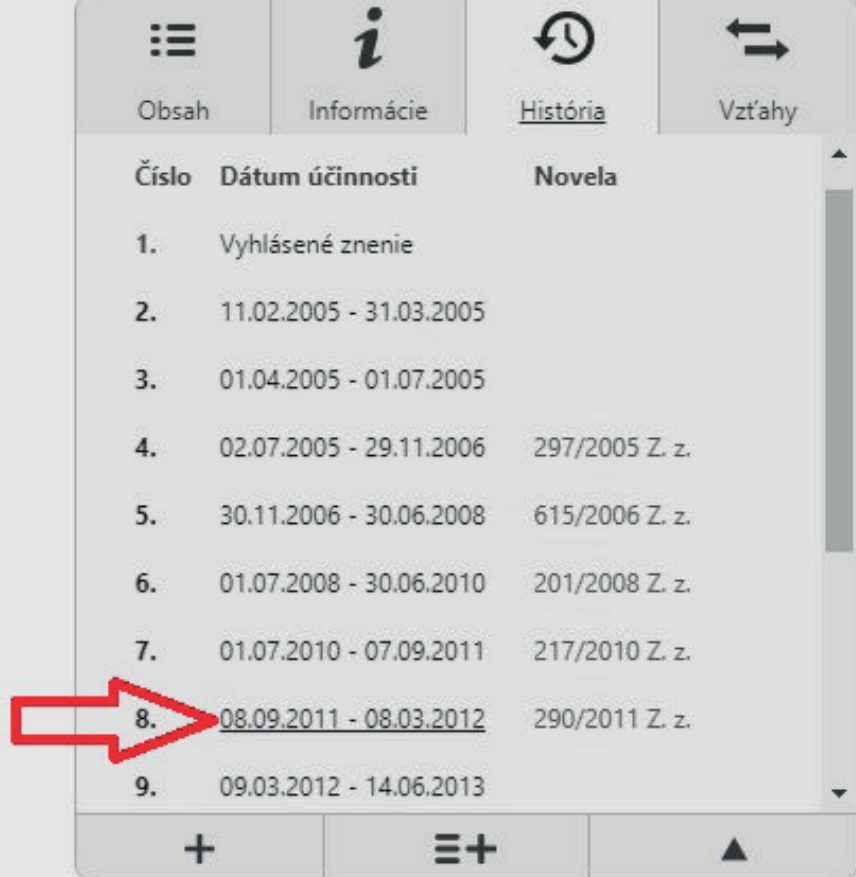
Výsledky vyhľadávania

20 Položiek na stránku Stránka 1 z 38 Ukazujem 1 - 20 z 760 výsledkov. Prvý Predchádzajúci Ďalej

Číslo	Názov
201/2008 Z. z.	Zákon o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z. z.
36/2005 Z. z.	Zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov
420/2019 Z. z.	Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 201/2008 Z. z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z. z. v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

4. Stránka jej našla niekoľko predpisov, pričom už druhý v poradí je „zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov“ č. 36/2005 Z. z. (obrázok vyššie). Text „a o zmene a doplnení niektorých zákonov“ znamená, že súčasťou zákona sú aj novely iných (spravidla súvisiacich) zákonov.

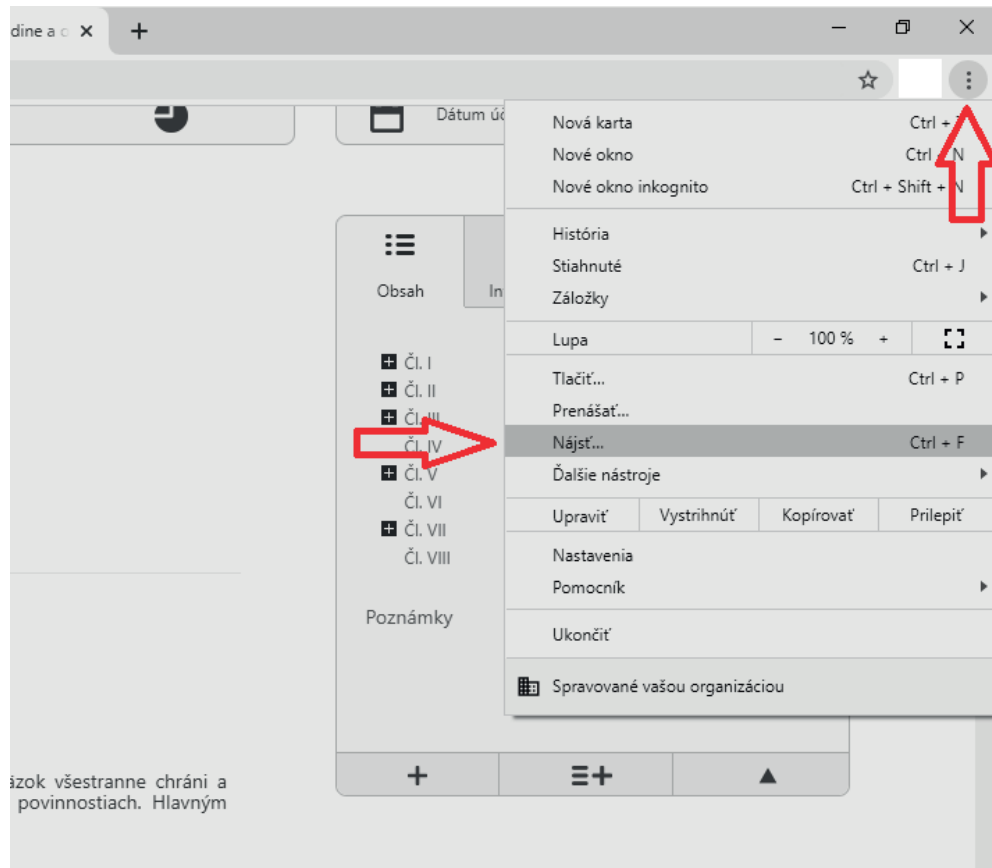
5. P. Eva teda klikne na zákon o rodine, ktorý hľadala, a môže si čítať jeho **aktuálne (účinné) znenie**. V pravom stĺpci si môže zvoliť aj staršie časové verzie zákona pod voľbou „História“. To je užitočné napríklad vtedy, ak riešime nejakú staršiu vec. Napríklad ak manžel p. Evy neplatí výživné od februára 2012, môže si p. Eva prepnúť na verziu zákona o rodine, ktorá bola platná vo februári 2012 (nasledujúci obrázok).

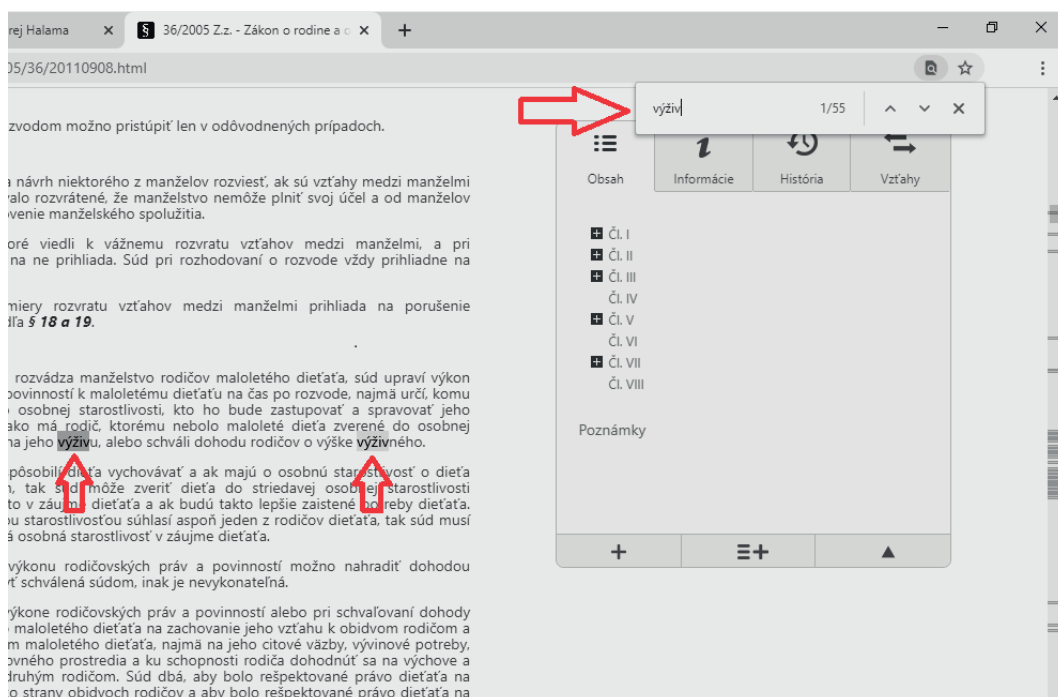
Obsah	Informácie	História	Vzťahy
Číslo	Dátum účinnosti	Novela	
1.	Vyhlásené znenie		
2.	11.02.2005 - 31.03.2005		
3.	01.04.2005 - 01.07.2005		
4.	02.07.2005 - 29.11.2006	297/2005 Z. z.	
5.	30.11.2006 - 30.06.2008	615/2006 Z. z.	
6.	01.07.2008 - 30.06.2010	201/2008 Z. z.	
7.	01.07.2010 - 07.09.2011	217/2010 Z. z.	
8.	<u>08.09.2011 - 08.03.2012</u>	290/2011 Z. z.	
9.	09.03.2012 - 14.06.2013		

6. Keďže p. Evu zaujímajú len časti zákona týkajúce sa výživného, pomocou internetového prehliadača si vyhľadá, kde v zákone sa nachádza slovo „výživné“, resp. jeho časť „výži“ (aby jej vyhľadalo **všetky tvary** slova).

Možnosť vyhľadávania je v prehliadači Chrome v pravom hornom rohu (obrázok nižšie).

Prehliadač jej v texte zákona a na bočnej lište vyznačí, kde všade sa výraz „výživ“ nachádza (obrázok nižšie).

Tip na záver

Ak budete riešiť úradnú vec alebo súdny spor, pri hľadaní príslušných zákonov vám pomôže, ak nazriete do **podobných** rozhodnutí alebo iných listín vydaných v týchto konaniach. Na internete je zverejnených veľa rozhodnutí úradov a súdov, ktoré sa môžu týkať podobného prípadu ako je ten váš. Ak budete napríklad riešiť stavebné povolenie a neviete na základe akého zákona sa vydáva, skúste si nejaké stavebné povolenie vyhľadať na internete. V úvode takmer každého úradného rozhodnutia sa píše na základe akého zákona sa vydáva (obrázok nižšie).

MESTO DUNAJSKÁ STREDA
MESTSKÝ ÚRAD
Hlavná 50/16, 929 01 Dunajská Streda
IČO: 00305383 • DIČ: 2021129968

Číslo : 4232/2/Výst/2007-003/SOÚ
Dunajská Streda 18.12.2007

Toto rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť
dňa: 2.1. DEC. 2007
Mesto Dunajská Streda
Dňa: 2.7. DEC. 2007 Podpis: [Signature]

STAVEBNÉ POVOLENIE

Navrhovateľ: [Redacted] spol. s r.o., v zast. Jägerom Sándorom konateľom s.r.o.
Adresa sídla : 811 02 Bratislava, Tallerova č. 10
Zastúpený : Ing. arch. Ravasz Marian – architekt
So sídlom : 929 01 Dunajská Streda, Ružový háj č. 1352/4

podal dňa 02.11.2007 žiadosť o stavebného povolenia na stavbu „Obytný park kráľa Žigmunda – 4x24 bytových jednotiek“. Na stavbu bolo vydané územné rozhodnutie pod číslom č.2159/1/Výst./2007-004 zo dňa 14.06.2007. Na objekt SO-09 Elektroinštalácia – VN prekládka bolo vydané samostatné územné rozhodnutie pod číslom 3509/1/Výst/2007-004 zo dňa 05.10.2007. Stavebný úrad oznámil zahájenie stavebného konania všetkým účastníkom konania listom zo dňa 13.02.2006.

Mesto Dunajská Streda, ako príslušný stavebný úrad v zmysle §117 a 119 ods. 3 zákona č.50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku, v znení neskorších predpisov (ďalej len stavebný zákon) a určenia Krajského stavebného úradu v Trnave č. 67/URC/2004/PI zo dňa 18.02.2004, prerokoval žiadosť stavebníka podľa §§ 62 a 63 stavebného zákona v stavebnom konaní a po preskúmaní žiadosti rozhodol takto:

Stavba „Obytný park kráľa Žigmunda – 4x24 bytových jednotiek“, ktorá pozostáva nasledovných objektov:

- SO-01 Bytový dom 01
- SO-02 Bytový dom 02
- SO-03 Bytový dom 03

Ukážka z prvej strany stavebného povolenia

Test na záver

Aby sa vám tento návod lepšie uložil do pamäte, skúste si ho zopakovať pomocou nasledujúceho zadania:

1. Vyhľadajte zákon o správnom konaní (Správny poriadok).
2. V texte zákona o správnom konaní vyhľadajte všetky tvary slova „lehota“.

Zaujímavé odkazy:

Elektronická zbierka zákonov:

<https://www.slov-lex.sk/vyhľadavanie-pravnych-predpisov>

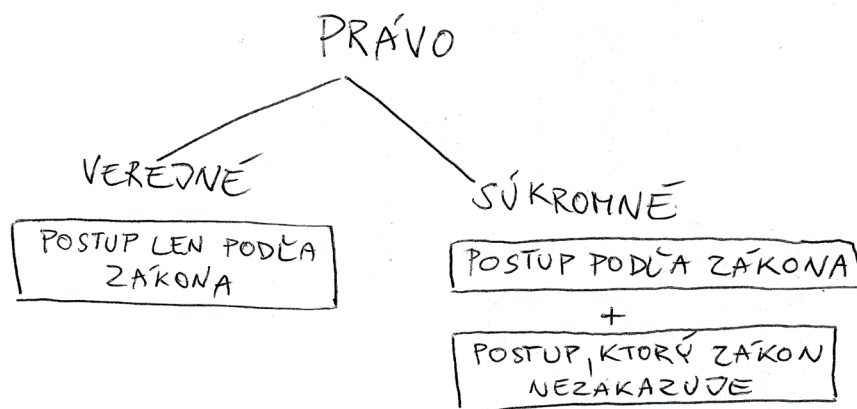
Hlasovania Národnej rady Slovenskej republiky:

<https://www.nrsr.sk/web/default.aspx?SectionId=108>

4. Právne odvetvia

Právny poriadok tvorí niekoľko právnych odvetví, ako napríklad trestné právo, občianske právo, správne právo. Všetky tieto právne odvetvia môžeme rozdeliť do dvoch základných skupín: **verejné a súkromné právo**.

Právo samotné vzniká z vôle štátu, resp. z vôle orgánov štátu, ktorých zloženie je v demokratických štátoch výsledkom volieb. Každý právny predpis teda vzniká preto, lebo štát mal **záujem** regulovať niektoré spoločenské vzťahy a určiť pravidlá správania sa v týchto vzťahoch (právne normy).

Súkromné právo sa od verejného líši najmä **mierou, akou štát zasahuje** do spoločenských vzťahov. Kým súkromné právo vymedzuje len mantinely v rámci ktorých sa môžu subjekty správať (**čo nie je zakázané, je dovolené**), vo verejnom práve štát presne určuje, ako majú subjekty postupovať (**štátne orgány môžu postupovať len podľa zákona**). Ako teda vidíme, v každej z týchto dvoch skupín práva platia dva rozličné princípy.

„Dohovor súkromných osôb nemení verejné právo.“
(latinský výrok)

Ako zistíme, ktorá právna norma patrí do verejného a ktorá do súkromného práva? Najjednoduchšie ich odlíšime tým, že vo verejnom práve vystupuje v právnych vzťahoch **štátny orgán** (alebo orgán samosprávy), kým v súkromnoprávných vzťahoch štátne orgány nefigurujú. Vo verejnoprávných vzťahoch má štátny orgán **nadriadené** postavenie, kým v súkromnoprávných vzťahoch majú subjekty postavenie **rovnaké**.

Priklad

Máme dve právne situácie:

- 1.) Pán Jozef si cez internet kúpil elektronickú knihu a má povinnosť zaplatiť za knihu dohodnutú cenu.*
- 2.) Pán Jozef má trvalý pobyt v obci Horná Dolná. Z obecného úradu mu prišlo rozhodnutie o vyrubení poplatku za odpad. Má zaplatiť 20,5 eura.*

*V prvej situácii bola uzavretá kúpna zmluva a bolo iba na p. Jozefovi, či pristúpi na podmienky predajcu kníh. Ide tu o vzťah predávajúceho a kupujúceho, ktorí majú **rovnaké** postavenie a nikto z nich nemôže vnucovať druhému uzavretie zmluvy. Základné náležitosti kúpnej zmluvy obsahuje Občiansky zákonník (§ 588), no zmluvné strany sa môžu dohodnúť aj na splátkach, na zľave, na záruke a na mnohých ďalších veciach, ktoré zákon nezakazuje.*

*V druhej situácii si p. Jozef nemôže vyberať, či chce alebo nechce platiť poplatok. Musí platiť obci ako každý iný obyvateľ, ktorý splňa podmienky pre platenie poplatku. Ide tu teda o právny vzťah medzi obcou ako **samosprávnym orgánom** a p. Jozefom. Obec Horná Dolná tu vystupuje ako **nadriadený orgán**, ktorý disponuje verejnou mocou a na základe zákonov a iných právnych predpisov nariaďuje (podľa právnych predpisov) zaplatiť poplatok. Ide teda o verejnoprávny vzťah. Keďže ide o verejné právo, obec môže postupovať len spôsobom predpísaným zákonom, zásada „čo nie je zakázané, je dovolené“ tu neplatí.*

4.1. Dôležité právne odvetvia

Odvetvia súkromného práva:

právne odvetvie	čím sa odvetvie zaoberá
občianske právo hmotné	majetkové a rodinné vzťahy medzi občanmi, resp. právnickými osobami
obchodné právo	majetkové vzťahy medzi podnikateľmi
medzinárodné súkromné právo	majetkové a rodinné vzťahy s cudzím prvkom
individuálne pracovné právo	pracovné zmluvy, dovolenka, prekážky v práci a pod.

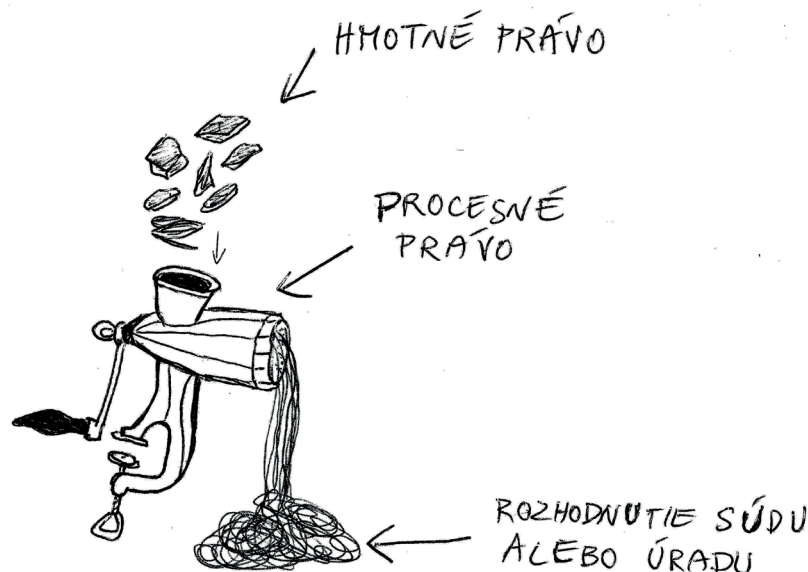
Odvetvia verejného práva:

právne odvetvie	čím sa odvetvie zaoberá
trestné právo	trestné činy, trestné stíhanie, trestné konanie
ústavné (štátne) právo	usporiadanie štátnych orgánov, základné právne princípy štátu
správne právo	fungovanie verejnej správy – úrady, priestupky, živnosti
finančné právo	štátny rozpočet, dane, clá, finančný trh
medzinárodné verejné právo	ľudské práva, vojnové právo, konzulárne právo
európske právo	právo EÚ
kolektívne pracovné právo	kolektívne vyjednávanie, odbory
občianske právo procesné	občianske súdne konanie

4.2. Hmotné a procesné právo

Jednotlivé právne odvetvia sa obvykle vnútorne delia na hmotné a procesné právo. Napríklad občianske právo sa delí na obč. právo hmotné a obč. právo procesné. Kým hmotné upravuje práva a povinnosti medzi subjektmi občianskoprávných vzťahov (fyzickými a právnickými osobami), procesné právo upravuje postup, akým sa majú tieto práva a povinnosti **súdne** vymáhať, t. j. ako má vyzeráť žaloba, ako prebieha súdne konanie, kto rozhoduje v súdnom konaní a pod.

Ako ste si mohli všimnúť, v občianskom práve procesnom vystupuje súd, teda štátny orgán. Aj preto občianske právo procesné nezaraďujeme do súkromného práva, ale do verejného práva.

Test na záver

Aby sa vám prečítané vedomosti dostali hlbšie do pamäte, skúste si ich ešte zopakovať pri odpovedaní na tieto otázky:

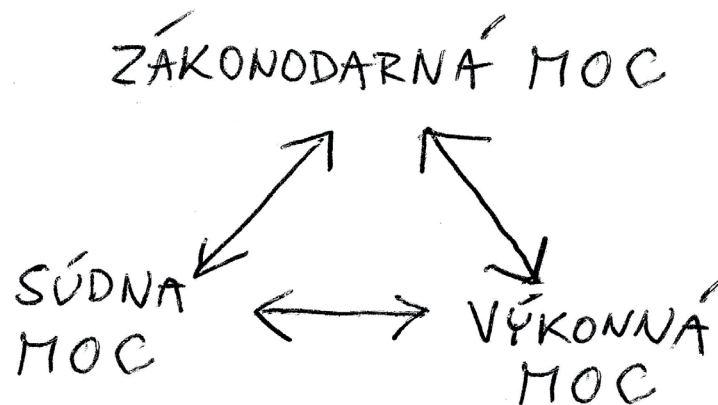
1. Katastrálne konanie upravuje verejné alebo súkromné právo?
2. Vymenujte, akým princípom sa riadi súkromné a akým verejné právo?
3. Čo upravuje finančné právo?

5. Organizácia štátu a právne princípy

Slovenská republika je štát a štátnu moc vykonáva pomocou štátnych orgánov. Organizácia štátnych orgánov (forma vlády) je určená najmä ústavou ako základným zákonom štátu.

Štátne orgány takmer v každom štáte rozdeľujeme medzi tri zložky štátnej moci:

- a) orgány zákonodarnej moci,
- b) orgány výkonnej moci,
- c) orgány súdnej moci.

Hovoríme o tzv. **trojdelení** štátnej moci. Vychádza sa pritom z myšlienky, že ak štátnu moc rozdelíme medzi viacero orgánov (a ľudí), bude ťažšie zneužíteľná. Touto myšlienkou sa zaoberali filozofi ako Aristoteles, Montesquieu, Locke a ďalší.

„...odveká skúsenosť ukazuje, že každý človek, ktorý vlastní moc, má sklon zneužívať ju, pokračuje, kým nenarazí na určité hranice... Aby nikto nemohol moc zneužívať, treba vytvoriť taký systém, aby sa jedna i druhá moc navzájom obmedzovali.“
(Montesquieu – francúzsky sudca a filozof žijúci v rokoch 1689 - 1755)

Podľa Ústavy SR medzi naše najvyššie ústavné orgány patria:

- a) parlament (zákonodarná moc)
- b) prezident a vláda (výkonná moc)
- c) súdy a súdna rada (súdna moc)

Jednotlivé moci sa majú navzájom kontrolovať, na čo slúži tzv. systém brzd a protiváh. Tento systém je založený na tom, že každá zo zložiek moci má určité nástroje, ktoré patria inej moci, a týmito nástrojmi sa môžu vzájomne kontrolovať. Napríklad prezident ako predstaviteľ výkonnej moci má právomoc udeliť milosť (odpustiť trest), teda má oprávnenie, ktoré patrí súdnej moci a môže tak napraviť zlyhanie súdu.

Prokuratúra je podľa našej ústavy postavená mimo všetky tri zložky moci. Je však zrejmé, že ako orgán dohliadajúci na zákonnosť by mala patriť do súdnej moci. V skutočnosti je pod silným vplyvom zákonodarnej moci, keďže parlament navrhuje prezidentovi, koho má vymenovať za šéfa prokuratúry (generálneho prokurátora). Aj to je jedna z príčin, prečo je u nás prokuratúra pod silným politickým vplyvom.

5.1. Aká forma vlády je na Slovensku?

Slovenská republika sa často zaradzuje medzi **parlamentné** republiky, no toto tvrdenie je veľmi zjednodušené, dokonca až zavádzajúce. Kým **prezidentská** forma vlády vychádza z trojdelenia moci, parlamentná forma vlády je založená na dominancii zákonodarnej moci, ktorej je podriadená výkonná zložka moci. V parlamentnej republike teda ide v podstate len o deľbu moci medzi súdnu a zákonodarnú moc (ktorá riadi aj výkonnú moc). Moderné parlamentné republiky postupne oslabujú dominantné postavenie zákonodarnej moci a preberajú prvky prezidentskej republiky. To sa deje aj u nás. Napríklad od roku 1999 volia prezidenta občania, čím sa prezident osamostatnil od zákonodarnej moci, keďže dovtedy ho volil parlament. Súčasne s touto zmenou došlo aj k väčšiemu osamostatneniu vlády, ktorej predsedu menuje práve prezident. Preto je presnejšie, keď o SR hovoríme ako o **parlamentno-prezidentskej republike**.

5.2. Európska únia

Na základe referenda sa Slovensko stalo súčasťou Európskej únie (EÚ). To znamená, že **Slovenská republika preniesla časť svojej štátnej moci na EÚ**. Ide najmä o právomoci v oblasti spoločného trhu, dopravy, ochrany spotrebiteľa, zahraničnej politiky a spolupráce v trestných konaniach. Ostatné kompetencie naďalej patria Slovenskej republike. Slovenčina je

jedným z úradných jazykov EÚ a preto sa možno na orgány EÚ obracať aj v našom jazyku.

5.3. Policajný štát a právny štát

Podľa spôsobu vykonávania štátnej moci rozlišujeme tieto politické režimy:

- právne štáty (demokratické) a
- policajné štáty (totalitné).

Niektoré štáty sú založené na **mixe** totalitných a demokratických prvkov. V súčasnosti nájdeme výrazné totalitné prvky vo väčšine krajín sveta (napr. Čína, Rusko).

Aký je rozdiel medzi právnym a totalitným štátom? V právnom štáte je kladený dôraz na dodržiavanie ľudských práv a na právnu istotu jednotlivca. V policajnom štáte je naopak kladený dôraz na právomoci štátu a dochádza k častému zneužívaniu moci. Kým v právnom štáte môžu štátne orgány konať len spôsobom uvedeným v zákone, v policajnom štáte môžu štátne orgány robiť čokoľvek, čo im právo nezakazuje, niekedy dokonca konajú protiprávne. V policajnom štáte je preto konanie štátnej moci ťažko predvídateľné a právna istota jednotlivca je nízka. Za štát s totalitnými praktikami sa považuje napríklad aj Československo v rokoch 1948-89.

Slovenská republika sa zaradzuje medzi právne štáty a preto v nej platia aj princípy právneho štátu:

- a) princíp zákonnosti – štát môže konať len spôsobom uvedeným v zákone (čl. 2 ods. 2 Ústavy SR),
- b) princíp delby moci – štátna moc sa delí na tri základné zložky (súdnú, zákonodarnú a výkonnú), ktoré sa vzájomne kontrolujú, tým sa má zabrániť zneužívaniu moci,
- c) princíp suverenity ľudu – štátna moc pochádza od občanov (čl. 2 ods. 1

Ústavy SR),

d) ochrana ľudských práv (čl. 12 ods. 1 Ústavy SR),

e) princíp právnej istoty – štátne orgány konajú predvídateľne a zákony by sa nemali často meniť.

Test na záver

Aby sa vám prečítané vedomosti dostali hlbšie do pamäte, skúste si ich ešte zopakovať pri odpovedaní na tieto otázky:

1. Aký je rozdiel medzi právnym a totalitným štátom?
2. Na aké tri zložky sa delí štátna moc?
3. Vymenujte aspoň dva princípy právneho štátu.

Zaujímavé odkazy:

Ústava Slovenskej republiky (história, členenie...):

[https://sk.wikipedia.org/wiki/%C3%9Astava_Slovenskej_republiky_\(1992\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/%C3%9Astava_Slovenskej_republiky_(1992))

Web vlády Slovenskej republiky:

<https://www.vlada.gov.sk/>

Predpisy Európskej únie:

<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=sk>

Web Generálnej prokuratúry SR:

<https://www.genpro.gov.sk/>

6. Právnické povolania a verejné funkcie

Asi už každý si všimol, že medzi politikmi a úradníkmi je veľa právnikov. Je to tak preto, že o fungovaní a štruktúre štátu majú najviac znalostí. Zo všetkých profesií sa vedia najľahšie orientovať v štátnych a mocenských mechanizmoch. Ďalej opíšem niekoľko právnických povolaní a verejných funkcií, ktoré sú v Slovenskej republike najdôležitejšie.

6.1. Právnické povolania

Notár

Notár plní funkciu tzv. hodnovernej osoby. Listiny spísané notárom sú **verejnými listinami**, to znamená, že preukazujú to, čo je v nich obsiahnuté, pokiaľ niekto nepreukáže opak. Občania sa na notára obracajú, ak potrebujú niečo bezpečne uschovať alebo ak potrebujú niečo osvedčiť, či spísať právnu listinu. Notár overuje podpisy a kópie listín ako napríklad závet, zmluvy, plnomocenstvá. V niektorých jednoduchších prípadoch rozhoduje aj v dedičskom konaní. Notár musí mať právnické vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa (Mgr.), 5 rokov právnej praxe (z toho aspoň dva roky ako notársky koncipient) a musí zložiť notársku skúšku. Vymenúva ho minister spravodlivosti.

Advokát

Advokát je podnikateľ, ktorý poskytuje právne služby za odmenu. Pod právnymi službami rozumieme najmä zastupovanie klientov pred štátnymi orgánmi, spisovanie listín, právne analýzy, správu majetku a poradenstvo. Advokát je ten, kto je zapísaný do zoznamu advokátov, ktorý vedie

advokátska komora. Advokát musí mať taktiež právnické vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa (Mgr.), tri roky praxe ako advokátsky koncipient a musí zložiť advokátsku skúšku.

Sudca

Sudca na súde rieši spory medzi stranami sporu a vydáva o nich rozhodnutia (rozsudky alebo uznesenia). Sudcovia rozhodujú buď samostatne alebo kolektívne (v senátoch). Na funkciu sudcu sa vyžaduje právnické vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa (Mgr.). Sudca musí mať vek minimálne 30 rokov a zložiť odbornú justičnú skúšku. Sudcu vymenúva prezident Slovenskej republiky na návrh súdnej rady; vymenúva ho **bez časového obmedzenia**. Na okresnom súde v **trestných** veciach rozhodujú aj **prísediaci**, ktorí sú volení obecným zastupiteľstvom spomedzi občanov.

„Sudca má mať dve soli, sol' múdrosti, aby nebol suchopárny a sol' svedomia, aby nebol zlomysel'ný.“
(latinský výrok)

Exekútor

Úlohou exekútora je predovšetkým vymáhať rozhodnutia. Vymáha teda dlhy a iné plnenia, o ktorých rozhodli štátne orgány (súdy alebo správne orgány). Je oprávnený zablokovat' účet, predat' majetok dlžníka alebo ukladať pokuty, ak dlžník odmieta niečo vykonať. Exekútor musí mať právnické vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa (Mgr.), tri roky exekučnej praxe a musí zložiť odbornú skúšku. Exekútora vymenuje pre územný obvod krajského súdu minister spravodlivosti.

Koncipient

Notári, advokáti aj exekútori môžu **zamestnávať** koncipienta, čo je vlastne učeň, ktorý sa pripravuje na jedno z týchto povolání a často vykonáva úkony v mene notára, advokáta či exekútora. Koncipientska prax je podmienkou pre výkon uvedených právnických povolání.

Prokurátor

Prokurátor je veľmi dôležitá, no verejnosti pomerne málo známa funkcia. Spolu s policajtom môže vykonávať vyšetrovanie trestných činov a môže tiež policajtovi ukladať pokyny. Najdôležitejšie ale je, že **len prokurátor** môže podať súdnu **žalobu na páchatel'a** trestného činu. Bez prokurátora nemožno páchatel'a trestného činu postaviť pred súd a ani odsúdiť. Okrem spomenutých úloh v trestnom konaní, prokurátori dohliadajú aj na zákonnosť postupu správnych orgánov (napr. okresného úradu či obce). Prokurátor musí mať právnické vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa (Mgr.), vek 25 rokov a musí zložiť justičnú skúšku. Prokurátora vymenúva do funkcie bez časového obmedzenia generálny prokurátor.

Vyšetrovateľ

Úlohou vyšetrovateľ'a je predovšetkým vyšetrovanie trestných činov. Je to policajt (príslušník policajného zboru) určený ministrom. Za vyšetrovateľ'a možno určiť policajta, ktorý má vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v odbore právo, bezpečnostné služby alebo v študijnom programe bezpečnostnoprávna ochrana osôb a majetku. K tomu musí ako vyšetrovateľ'-čakatel' úspešne vykonať záverečnú vyšetrovateľ'skú skúšku. Dĺžka čakateľ'skej praxe vyšetrovateľ'a čakateľ'a je jeden rok. Skrátene vyšetrovanie o menej závažných trestných činoch môžu vykonávať aj policajti, ktorí nie sú vyšetrovateľ'mi.

Príklad

*Pán Jozef je známy podvodník a rozhodne sa, že v mene svojej susedy, pani Márie, predá jej chalupu. Vyhotoví teda kúpnu zmluvu, sfaľšuje podpis pani Márie a aj notársku doložku o overení jej podpisu. Zmluvu predloží na kataster. Pracovník katastra pri overovaní notárskej doložky zistí, že nie je registrovaná v registri overených podpisov. Kontaktuje teda miestneho **notára** uvedeného v doložke. Ten mu oznámi, že ide o podvrh, a že on nikdy podpis p. Márie neoveroval. Kataster teda oznámi falšovanie listiny polícii. Na polícii je vec pridelená **vyšetrovateľ'ovi**, ktorý vypočuje p. Máriu, p. Jozefa, notára a zaobstará si ďalšie dôkazy a začne trestné stíhanie vo veci falšovania listiny a podvodu. Keď už vyšetrovateľ' dospeje k záveru, že má dosť dôkazov na odsúdenie p. Jozefa, predloží prokurátorovi návrh na podanie obžaloby. **Prokurátor** sa stotožní so záverom vyšetrovateľ'a*

*a predloží súdu obžalobu voči p. Jozefovi. P. Jozef si na svoju obhajobu najme **advokáta**, ale nakoniec mu **sudca** aj tak uloží trest odňatia slobody na dva roky. Katastrálne konanie je zamietnuté, pretože na zmluve nie je podpis vlastníka a teda zmluva je neplatná. Následne kupujúci zažaluje p. Jozefa, aby mu vrátil peniaze, ktoré mu za chalupu zaplatil v domnienke, že koná v mene p. Márie. Kupujúci na súde uspeje a súd uloží p. Jozefovi, aby kupujúcemu vyplatil bezdôvodné obohatenie v sume 50 000 eur. Keďže p. Jozef nie je ochotný túto sumu zaplatiť, kupujúci kontaktuje **exekútora**, aby túto sumu od p. Jozefa vymohol. Nakoniec sa exekútorovi podarí predať byt p. Jozefa na verejnej dražbe a kupujúci dostane naspäť svojich 50 000 eur.*

6.2. Dôležité verejné funkcie

Prezident

Podľa Ústavy SR, prezident reprezentuje Slovenskú republiku navonok i dovnútra a svojím rozhodovaním zabezpečuje riadny chod ústavných orgánov. Svoj úrad vykonáva podľa svojho svedomia a presvedčenia a nie je viazaný príkazmi. Prezidenta volia občania (do roku 1999 ho volil parlament). Kandidáta na prezidenta môže navrhnúť 15 poslancov parlamentu, alebo 15 000 občanov. Za prezidenta možno zvoliť každého občana Slovenskej republiky, ktorý je voliteľný za poslanca Národnej rady Slovenskej republiky a v deň voľby dosiahol vek 40 rokov.

Poslanec parlamentu

V Národnej rade SR (t. j. v parlamente) je 150 volených poslancov. Ich hlavnou náplňou práce je prijímanie zákonov. Za poslanca možno zvoliť občana, ktorý má volebné právo, dosiahol vek 21 rokov a má trvalý pobyt na území SR. Za poslanca možno kandidovať len na kandidátke politickej strany. Funkčné obdobie je 4 roky.

Premiér

Premiéra, t. j. predsedu vlády menuje prezident. Za predsedu vlády možno zvoliť občana, ktorý je voliteľný do Národnej Rady SR. V podstate to môže byť ktorýkoľvek občan SR, ktorý má 21 rokov a trvalý pobyt v SR. **Na**

návrh predsedu vlády Prezident Slovenskej republiky vymenuje a odvolá ďalších členov vlády (ministrov) a poverí ich riadením ministerstiev.

Mestský a obecný poslanec

Každá obec alebo mesto má svojho starostu a zastupiteľstvo. Tieto dva orgány rozhodujú o obecných záležitostiach (poplatok za odpad, škôlky, verejný poriadok, rozpočet obce a pod.). Do zastupiteľstva sa volia poslanci. Počet poslancov závisí od počtu obyvateľov obce. Za poslanca môže byť zvolený obyvateľ obce, ktorý má v obci trvalý pobyt a v deň volieb dovŕšil 18 rokov. Môže kandidovať na kandidátke politickej strany alebo samostatne ako **nezávislý** kandidát. Nezávislí kandidáti musia na podporu kandidatúry získať určitý počet podpisov od obyvateľov obce.

Primátor mesta a starosta obce

Starosta vedie zasadnutia zastupiteľstva a riadi obec (vydáva rozhodnutia, podpisuje zmluvy, plní uznesenia zastupiteľstva). Kandidát na starostu musí mať trvalý pobyt v obci a najmenej 25 rokov. Obce majú starostov, mestá primátorov.

Župan a župný poslanec

Úlohou žúp (vyšších územných celkov) je najmä spravovanie dopravy, zdravotníctva a školstva. Kandidát na župana musí spĺňať rovnaké podmienky ako kandidát na starostu, kandidát na župného poslanca zas musí spĺňať rovnaké podmienky ako kandidát na obecného poslanca.

Test na záver

Aby sa vám prečítané vedomosti dostali hlbšie do pamäte, skúste si ich ešte zopakovať pri odpovedaní na tieto otázky:

1. Ktorá právnická profesia ako jediná môže obžalovať páchatel'a trestného činu a postaviť ho pred súd?
2. Kto je to koncipient?
3. Kto v Slovenskej republike menuje premiéra?

Zaujímavé odkazy:

Slovenská advokátska komora:
<https://www.sak.sk/>

Ako kandidovať za starostu + výsledky volieb:
<https://volby.sme.sk/komunalne-volby/2018/i/informacie-pre-kandidatov/kandidatura-na-starostu-primatora>

Stránka Policajného zboru SR:
https://www.minv.sk/?PZ_SR

Notárska komora Slovenskej republiky:
<https://www.notar.sk/>

7. Občianske (civilné) právo

Úlohou občianskeho práva je regulovať **majetkové právne** vzťahy a niektoré **osobnostné práva**. Medzi majetkové právne vzťahy zaradíme najmä tie, v ktorých jedna strana od druhej prijíma nejaké plnenie a teda má majetkový prospech. Ide najmä o vzťahy týkajúce sa vlastníckeho práva, zmluvného práva a dedičského práva. Do osobnostných práv zaradíme tie, ktoré slúžia na ochranu osobnosti človeka, napríklad právo na súkromie, na ochranu dôstojnosti, života a zdravia (§ 11 Občianskeho zákonníka). Do občianskeho práva zaradzujeme aj **rodinné právo** (zákon o rodine), ktoré upravuje vzťahy medzi členmi rodiny. Taktiež sem patrí aj **právo duševného vlastníctva** (Autorský zákon), ktoré slúži najmä na ochranu práv autorov a ich diel.

Prípad z novín

*V roku 2009 premiér Fico žaloval vydavateľa denníka SME za uverejnenie karikatúry, v ktorej mu na RTG snímku chýba krčná chrbtica. Dôvodom žaloby malo byť to, že si denník robí posmech z jeho chorej chrbtice a tým znižuje jeho dôstojnosť. Fico teda namietal, že boli porušené jeho **osobnostné práva**, konkrétne právo na ochranu dôstojnosti. Išlo o občianskoprávnu žalobu. Fico žiadal na súde ospravedlnenie a náhradu nemajetkovej ujmy 33 194 eur podľa § 13 Občianskeho zákonníka. Fico neuspel na okresnom súde, po odvolaní neuspel ani na krajskom súde a nakoniec sám Fico žalobu stiahol.*

Medzi najdôležitejšie časti občianskeho práva patrí úprava vlastníckeho práva a zmluvného práva.

7.1. Vlastnícke právo

V Občianskom zákonníku nájdeme základné práva vlastníka (§ 123) a spôsoby nadobudnutia vlastníckeho práva. Vlastník má tieto základné práva: 1. právo nakladať s vecou (napr. predáť ju, prenajať), 2. právo držať vec a 3. právo užívať vec a poberať z nej plody.

Vlastnícke právo k veci sa nadobúda najmä týmito spôsobmi:

- zmluvou (napr. darovacou, či kúpnu),
- vydržaním,
- vytvorením veci,
- dedením,
- rozhodnutím štátneho orgánu (napr. vyvlastnenie),
- spracovaním veci.

Vlastník má právo brániť sa na súde proti každému, kto zasahuje do jeho vlastníckeho práva. Na súde môže žiadať **vydanie veci** alebo môže žiadať, aby sa **upustilo od neoprávnených zásahov** do jeho vlastníckeho práva. Veľmi častá je aj určovacia žaloba, kde žalobca žiada, aby súd **určil**, kto je vlastníkom veci.

„Veci vzaté pirátmi a zlodejmi nemenia vlastníka.“
(latinský výrok)

7.2. Zmluvné právo

Najrozsiahlejšia časť Občianskeho zákonníka je venovaná práve záväzkovému (zmluvnému) právu. Sú tu definované základné pojmy zmluvného práva ako právny úkon, neplatnosť právneho úkonu, spôsobilosť na právne úkony, proces uzavretia zmluvy, premlčanie, zodpovednosť za vady a za škodu, bezdôvodné obohatenie a podobne. Okrem základných pojmov sú v Občianskom zákonníku definované aj konkrétne typy zmlúv a ich náležitosti. Ide napríklad o kúpnu zmluvu, nájomnú zmluvu, poisťnú zmluvu, zmluvu o dielo a podobne.

Právny úkon je dôležitý pojem súkromného práva preto je dobré definovať ho. **Právny úkon** je každé ľudské **správanie**, s ktorým právo spája vznik,

zmenu alebo zánik **práv a povinností**. Ide teda o ľudské správanie (prejav vôle), ktoré má právne dôsledky. Právnym úkonom sú napríklad zmluva, závet, námietka neplatnosti, atď.

Najbežnejším právnym úkonom sú zmluvy. Ide o viacstranný právny úkon, pretože na uzavretie zmluvy je treba aspoň dve osoby. Poznáme aj jednostranné právne úkony, napríklad závet (posledná vôľa).

Na príklade kúpnej zmluvy je dobre vidieť, že právny úkon môže byť urobený ústne (nákup kávy v kaviarni), písomne (kúpna zmluva na dom) a dokonca aj bez použitia slov (nákup v samoobsluže). Zmluva teda nemusí mať len písomnú podobu.

Príklad

To, že zmluvy sú takmer všade okolo nás, si môžeme ukázať na bežnom pracovnom dni. Ráno vstanete, idete do kúpeľne, zasvietite, lebo vám to umožňuje zmluva s elektrárňami, pustíte si vodu, lebo máte zmluvu s vodárňami. Môžete skontrolovať mailovú schránku, lebo máte zmluvu s poskytovateľom internetu. Urobíte si praženicu, vďaka zmluve s plynármi. Na zastávke si z automatu kúpite lístok (kúpna zmluva s dopravným podnikom uzavretá pomocou automatu). V obchode si kúpite dva rožky a nátierku na desiatu (kúpna zmluva so samoobsluhou), utekáte do práce, kde máte uzavretú pracovnú zmluvu. V pracovnej dobe si cez internet kúpite nové tričko a tak ďalej... Každá z týchto zmlúv sa aspoň sčasti riadi Občianskym zákonníkom, niekedy ide aj o kombináciu právnych odvetví (napr. pracovnú zmluvu upravuje sčasti občianske a sčasti pracovné právo).

7.3. Občianske právo procesné

Ako väčšina právnych odvetví, aj občianske právo sa delí na **hmotnú** časť a **procesnú** časť. Hmotnú časť sme spomenuli vyššie. Sú v nej upravené základné práva a povinnosti osôb. V procesnej časti je upravený postup, ktorý sa použije v prípade, že sú tieto základné práva osôb porušené, alebo je potrebné o nich úradne rozhodnúť. Tento postup sa nazýva **súdne konanie** a je upravený v Civilnom sporovom poriadku (zákon č. 160/2015 Z. z.) ako aj v Civilnom mimosporovom poriadku (zákon č. 161/2015 Z. z.). Je tam uvedené ako má vyzerat' žaloba, ako sa vykonáva dokazovanie, kto môže podať žalobu, kto zaplatí súdne trovy a pod..

Príklad

*Pán Jozef sa s pánom Milanom v krčme dohodnú na predaji chatky p. Milana za 40 000 eur. Svedkami tejto dohody sú dvaja kamaráti p. Jozefa. O tri dni pán Jozef zistí, že podľa zákona musí mať zmluva o predaji nehnuteľnosti (stavby alebo pozemku) **písomnú** podobu. Vyplýva to z § 46 Občianskeho zákonníka, teda z hmotného práva. Ide teda za p. Milanom, aby spísali písomnú dohodu. P. Milan však už nemá záujem o predaj chatky a povie p. Jozefovi, že sa musí poradiť so svojim právnikom. Právnik p. Jozefovi povie, že zmluvu podpisovať nemusí, lebo ich ústna dohoda z krčmy je **neplatná**. Keďže nebola uzavretá písomne, odporuje zákonu a tým je v zmysle § 39 Občianskeho zákonníka neplatná. P. Jozef sa však nedá odbiť a podľa procesného práva (podľa § 132 Civilného sporového poriadku) napíše žalobu na okresný súd. V žalobe žiada, aby súd **určil**, že chatka je jeho vlastníctvom. Samozrejme, súd takúto žalobu zamietne, pretože, ako tvrdil právnik p. Milana, zmluva je neplatná a navyše, aj keby bola platná, na nadobudnutie nehnuteľnosti sa vyžaduje aj druhá podmienka – zapísanie nového vlastníka do katastra (§ 133 Obč. zákonníka).*

7.4. Neplatnosť právneho úkonu

Ďalším dôležitým pojmom, s ktorým sa v právnej praxi často stretávame, je neplatnosť právneho úkonu. Najčastejšie ide o neplatnosť zmluvy. Zjednodušene to znamená, že pri uzatváraní zmluvy nebol dodržaný zákon. Je dôležité rozlišovať **absolútnu** neplatnosť a **relatívnu** neplatnosť. Kým na absolútne neplatný právny úkon sa od začiatku hľadá akoby nikdy nebol

urobený, relatívne neplatný právny úkon sa považuje za platný, až **pokým sa** oprávnená osoba **nedovolá** jeho neplatnosti. Dovolat' sa relatívnej neplatnosti možno námietkou relatívnej neplatnosti. Prípady relatívne neplatných úkonov sú vymenované v § 40a Občianskeho zákonníka.

Test na záver

Aby sa vám prečítané vedomosti dostali hlbšie do pamäte, skúste si ich ešte zopakovať pri odpovedaní na tieto otázky:

1. Vymenujte tri základné práva vlastníka.
2. Aké vzťahy upravuje občianske právo?
3. Čo je to právny úkon?
4. Kedy je právny úkon neplatný? Aké druhy neplatnosti poznáme?

Zaujímavé odkazy:

Pojem zmluva a jeho významy:

<http://www.lexforum.sk/487>

Vyhľadávanie súdnych rozhodnutí:

<https://obcan.justice.sk/infosud/-/infosud/zoznam/rozhodnutie>

Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže:

<https://www.cipc.gov.sk/>

8. Správne (administratívne) právo

Správne právo je právne odvetvie, ktorého úlohou je vytvorenie správnych orgánov (úradov), určenie ich právomocí a postupov, akými vykonávajú činnosť. **Správne orgány** niekedy nazývame aj orgány verejnej správy. Tu sa žiada definovať, o ktoré orgány ide.

Slovné spojenie „správny orgán“ je odvodené od slova „spravovať“. V tomto prípade ide o **spravovanie štátu**. Nie každý štátny orgán je správnym orgánom. Medzi správne orgány nepatria súdy a parlament, teda orgány súdnej a zákonodarnej moci. Správne orgány sú orgány **výkonnej moci** (o trojdelení štátnej moci sa píše v 5. kapitole), ktorými štát spravuje krajinu, ako sú napríklad okresné úrady, policajné útvary, obecné úrady a pod.

8.1. Správne právo hmotné a procesné

Správne orgány sa na spravovaní štátu podieľajú najmä tým, že rozhodujú o právach a povinnostiach osôb v určitej oblasti (napr. v oblasti školstva, katastra, lesníctva, životného prostredia, daní). Práva a povinnosti osôb ustanovuje **správne právo hmotné** (napr. školský zákon, zákon o lesoch, časť katastrálneho zákona a pod.).

Proces, v ktorom sa o hmotných právach a povinnostiach **rozhoduje**, nazývame **správnym konaním**. Správne konanie má rôznu podobu v závislosti od toho, v akej veci sa rozhoduje. Odlišný proces je pri rozhodovaní o výrube daní, iný na úseku katastra a podobne. Správne konanie obvykle začína podaním návrhu od účastníka konania, pokračuje dokazovaním a končí sa rozhodnutím. Všetky predpisy upravujúce správne konanie patria do **správneho práva procesného**. Patria sem napríklad tieto zákony: Daňový poriadok (č. 563/2009 Z. z.), Správny poriadok (č. 71/1967 Zb.), časť katastrálneho zákona (č. 162/1995 Z. z.).

Príklad

Daň z príjmu je povinný platiť každý, komu to vyplýva zo zákona o dani z príjmov. Tento zákon je hmotnoprávnym predpisom správneho práva, ktorý upravuje, kto je povinný daň platiť, kto je oslobodený od platenia, aké príjmy sú zdanené a pod. Samotný proces platenia dane a rozhodovania o dani je

upravený procesnoprávnym predpisom – zákonom o správe daní (Daňový poriadok). Hmotné právo teda upravuje základnú povinnosť platiť daň a procesné právo upravuje postup úradov pri platení dane, pri jej vyrubovaní, prípadne pri jej vymáhaní.

8.2. Zákonnosť rozhodnutia a postupu správnych orgánov

Kľúčovým pojmom v správnom práve je zákonnosť. Zákonné musí byť každé rozhodnutie a každý postup správneho orgánu. Už v predchádzajúcich kapitolách sme uviedli, že v právnom štáte môžu štátne orgány postupovať len spôsobom uvedeným v zákone – ich postup teda musí byť zákonný. **Zákonnosť** v správnom práve môžeme prirovnať k **neplatnosti** v občianskom práve. Dôležitý rozdiel je ale v tom, že v správnom práve sa postup alebo rozhodnutie správneho orgánu považujú za zákonné až do momentu, kým príslušný orgán (napr. súd) nerozhodne o ich nezákonnosti (**prezumpcia správnosti administratívneho aktu**). Zákonnosť rozhodnutia možno preskúmať viacerými právnymi prostriedkami (obnova konania, protest prokurátora, správna žaloba). V zásade každý, kto namieta, že v jeho veci bolo rozhodnuté nezákonne, môže rozhodnutie napadnúť na súde. Súdne konanie, v ktorom súdy preskúmajú zákonnosť rozhodnutí správnych orgánov, je upravené v Správnom súdnom poriadku (zákon č. 162/2015 Z. z.).

MESTO TREŇČÍN MIEROVÉ NÁMESTIE 2 911 64 TREŇČÍN	
SP.ZN.: XST/26/2020	10.10.2020
STAVEBNÉ POVOLENIE	
MESTO TREŇČÍN PODĽA § 117 ODS. 1 STAVEBNÉHO ZÁKONA (Č. 50/1976 ZB.)	
POVOĽUJE STAVBU:	
RODINNÝ DOM NA GAŠTANOVEJ ULICI + TERÉNNÉ ÚPRAVY	
POPIS STAVBY: TROJPODLAŽNÝ BYTOVÝ DOM	
PRÍPOJKA VODY: ...	

Príklad

*P. Jozef sedí v parku a na lavičke má vedľa seba položené pivo. Okolo idú mestskí policajti a zastavia sa pri ňom. Rozhodnú sa mu dať pokutu za pitie na verejnosti. Pitie alkoholických nápojov obec zakázala všeobecne záväzným nariadením pred dvomi rokmi. P. Jozef protestuje proti pokute, pretože z piva si na verejnosti neodpil (nesie ho manželke z krčmy). Policajti si teda zapíšu jeho osobné údaje a oznámia mu, že mu príde domov rozhodnutie o priestupku. O týždeň dostane p. Jozef rozhodnutie, ktorým mu okresný úrad ukladá pokutu 150 eur za uvedený priestupok. Rozhodnutie vychádza len zo svedectva policajtov, ktorí prichytili p. Jozefa s pivom na lavičke. P. Jozef sa proti rozhodnutiu odvolá, ale neuspeje a odvolací orgán potvrdí pokutu. P. Jozefovi ostáva na ochranu jeho práv už len posledný prostriedok – súdna **žaloba na preskúmanie zákonnosti** rozhodnutia o priestupku. P. Jozef teda podá žalobu a súd rozhodnutie zruší ako **nezákonné**, pričom v odôvodnení konštatuje, že okresný úrad aj policajti pochybili, keď uložili pokutu len na základe toho, že p. Jozef mal pri sebe položené pivo. To, že mal na lavičke pivo, nijako nepreukazuje, že pivo na verejnosti aj konzumoval a teda že porušil zákaz pitia na verejnosti. Súd teda rozhodnutie zruší pre nedostatočné zistenie skutkového stavu a nedostatočne odôvodnenie a vráti okresnému úradu na nové prejednanie.*

Test na záver

Aby sa vám prečítané vedomosti dostali hlbšie do pamäte, skúste si ich ešte zopakovať pri odpovedaní na tieto otázky:

1. Ktoré sú to správne orgány?
2. Čo je to správne konanie?
3. V čom spočíva prezumpcia správnosti administratívnych aktov?

Zaujímavé odkazy:

Okresné úrady Slovenska:

<http://www.minv.sk/?ro-ou>

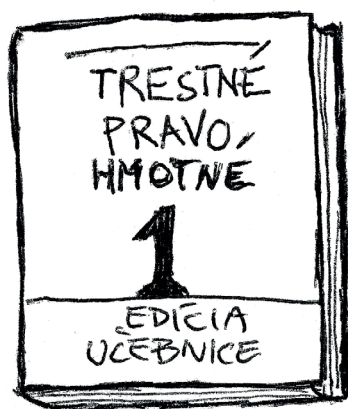
Finančná správa:

<https://www.financnasprava.sk/sk/titulna-stranka>

9. Trestné právo

Účelom trestného práva je chrániť spoločnosť pred činmi, ktoré **vážne** ohrozujú majetok, zdravie, verejný poriadok a štát. Tieto činy nazývame **trestné činy**. Tie menej závažné činy, ako priestupky a správne delikty, nepatria do trestného práva, ale do práva správneho.

Trestné právo spoločnosť chráni tým, že určuje, aké konanie sa považuje za trestný čin a stanovuje postup, akým sa rozhoduje o **vine a treste** pre páchatel'a.

9.1. Trestný zákon a Trestný poriadok

Trestné právo upravujú dva základné zákony:

- Trestný zákon (hmotné trestné právo),
- Trestný poriadok (procesné trestné právo).

Trestný zákon upravuje definície trestných činov (skutkové podstaty), podmienky trestnej zodpovednosti (napr. minimálny vek), okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu (napr. sebaobrana), štádia trestných činov, druhy trestov, poľahčujúce a priťažujúce okolnosti.

Trestný poriadok upravuje **trestné konanie**, t. j. postup orgánov činných v trestnom konaní (prokurátora a polície) a súdov pri vybavovaní trestných oznámení, pri vyšetrovaní, zatýkaní, dokazovaní, pri podávaní žaloby, pri súdnom konaní, pri určovaní trestu a pri jeho výkone. Trestné konanie spravidla začína na základe trestného oznámenia, ale môže začať aj

z iniciatívy policajta alebo prokurátora, ak sa pri svojej činnosti dozvedia o spáchaní trestného činu. Trestný poriadok upravuje aj práva poškodeného a obvineného, či postup pri spolupráci s inými štátmi. Dôležitou časťou Trestného poriadku sú aj tzv. **odklony** v trestnom konaní.

Prípady z novín

*Medzi najznámejšie prípady trestného práva patrí vražda Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej. Z tohto trestného činu úkladnej vraždy (§ 144 Trestného zákona) bolo obvinených viacero osôb, ktoré v prípade figurovali v úlohách vykonávateľa, objednávateľa, spolupáchateľa. Keď polícia a prokuratúra získali dostatok dôkazov, podal prokurátor na súd žalobu voči týmto osobám. Momentálne je ako objednávateľ obžalovaný Marián K., súdne konanie v súčasnosti stále prebieha (19.04.2020). Do vynesenia právoplatného rozsudku sa na každého hľadá ako na nevinného. **Prezumpcia neviny** je zakotvená v základnom zákone štátu – čl. 50 ods. 2 Ústavy SR.*

9.2. Odklony v trestnom konaní

Odklon v trestnom konaní znamená, že páchatel' aj v prípade dokázanej viny nemusí byť odsúdený, ale trestné konanie možno skončiť iným spôsobom, a to:

- podmieneným zastavením trestného konania,
- zmierom,
- dohodou o vine a treste.

Trestný poriadok poskytuje veľa možností, ako sa môže trestné konanie skončiť. A to aj vtedy, ak je páchatel' usvedčený. Veľa ľudí predpokladá, že každého, kto spácha trestný čin, čaká väzenie. Je však mnoho iných trestov (peňažný trest, domáce väzenie, povinné práce, vyhodenie a pod.) a v konečnom dôsledku je aj mnoho spôsobov, ako sa vyhnúť potrestaniu. Okrem spomínaných odklonov je to aj účinná ľútosť, či podmienené upustenie od potrestania.

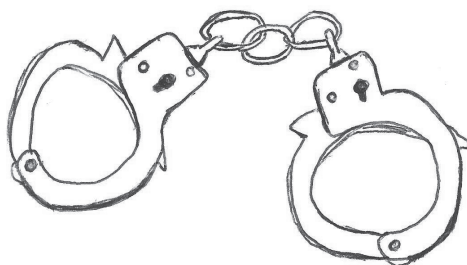
9.3. Trest smrti

Slovenský právny poriadok v súčasnosti nepozná trest smrti. Zrušený bol v roku 1990. Je to dôsledok toho, že Slovenská republika prijala Listinu základných práv a slobôd (ústavným zákonom č. 23/1991 Zb.), ale do určitej miery za to pravdepodobne môže aj kresťanská tradícia u nás (5. božie prikázanie: Nezabiješ.). Najprísnejším trestom na Slovensku je podľa platného práva trest odňatia slobody na doživotie.

9.4. Trestné oznámenie a krivé obvinenie

Pokiaľ má niekto vedomosť o spáchanom trestnom čine, môže polícii alebo prokuratúre podať **trestné oznámenie**. V ňom môže, ale aj nemusí, uviesť osobu, ktorá trestný čin spáchala. Polícia alebo prokuratúra je povinná trestné oznámenie vybaviť – môže začať vyšetrovať, ale môže ho aj odmietnuť ako neopodstatnené alebo vec vyhodnotiť ako priestupok a postúpiť na vybavenie príslušnému orgánu (§ 197 Trestného poriadku).

Aby trestné oznámenie nebolo zneužívané, existuje trestný čin **krivého obvinenia**. Základná skutková podstata krivého obvinenia znie takto (§ 345 Trestného zákona): „*Kto iného lživo obviní z trestného činu v úmysle privodiť jeho trestné stíhanie, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.*“

9.5. Orgány činné v trestnom konaní

Orgánmi činnými v trestnom konaní sú policajť a prokurátor. Vo vzájomnej súčinnosti vybavujú trestné oznámenia a vyšetrojú trestné činy. Prokurátor má v tejto dvojici nadriadené postavenie a policajť je viazaný jeho pokynmi. Keď je trestný čin dostatočne objasnený, prokurátor podáva na súd obžalobu voči konkrétnej osobe (obžalovanému). Následne o vine a treste rozhoduje súd.

Test na záver

Aby sa vám prečítané vedomosti dostali hlbšie do pamäte, skúste si ich ešte zopakovať pri odpovedaní na tieto otázky:

1. V ktorom zákone nájdeme popis (skutkové podstaty) trestných činov?
2. Vyhl'adajte, ako znie skutková podstata podvodu.
3. Vymenujte aspoň tri spôsoby, ako môže skončiť trestné konanie?

Zaujímavé odkazy:

Stránka o väzňoch a väzení:

<http://www.vazen.sk/>

Webové stránky prokuratúry:

<https://www.genpro.gov.sk/>

10. Obchodné právo, podnikanie, živnosti

Obchodné právo upravuje právny styk **medzi podnikateľmi** (najmä zmluvy), fungovanie obchodných spoločností a definuje nekalú súťaž. Dôležité je si uvedomiť, že obchodné právo neupravuje právny styk medzi podnikateľmi a spotrebiteľmi, ale len medzi podnikateľmi navzájom. Tá istá osoba môže v jednom prípade vystupovať ako podnikateľ (napríklad, ak maliar kupuje farby, ktoré použije na svoju podnikateľskú činnosť), ale v inom prípade môže vystupovať ako spotrebiteľ (napríklad, keď si maliar kupuje DVD prehrávač do obývačky). To, či určitá osoba koná ako **podnikateľ** alebo **spotrebiteľ**, závisí od toho, či toto konanie súvisí s jej podnikaním alebo nie.

Prípad z novín

*Na kauze českých a slovenských Horáliek (rok 2006) si môžeme znázorniť, čo je to **nekalá súťaž**. Spor sa začal, keď český výrobca začal na slovenský trh dovážať Horalky s podobným obalom ako majú slovenské Horalky. Oba obaly obsahovali obrázok horských kvetov. Tým sa mohol dopustiť **nekalej súťaže**, ktorá spočívala v tom, že vyvolal „nebezpečenstvo zámeny výrobkov“ a parazitoval na povesti slovenského výrobcu (§ 47 a 48 Obchodného zákonníka). Slovenský výrobca sa so žalobou obrátil na Krajský súd v Bratislave. Nakoniec sa spor urovnal dohodou. Podľa dohody by slovenské Horalky a Tatranky mali mať logo a názov vytlačené po výške obalu, české po šírke obalu. Aj takéto situácie rieši obchodné právo.*

10.1. Definícia podnikateľa

Podnikateľ je osoba (právnická alebo fyzická), ktorá podniká a jeho hlavným cieľom je **zisk**. Podnikanie má aj svoju presnú definíciu v Obchodnom zákonníku (§ 2): **Podnikaním sa rozumie „sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku alebo na účel dosiahnutia merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu, ak ide o hospodársku činnosť registrovaného sociálneho podniku podľa osobitného predpisu.“**

Definícia podnikania je dôležitá najmä pre posúdenie toho, či je potrebné na danú činnosť vybaviť príslušné doklady (napr. živnostenský list), ako aj pre posúdenie toho, či došlo k trestnému činu neoprávneného podnikania (§ 251 Trestného zákona).

**„Podnikateľ je povinný prevádzkovať živnosť riadne,
poctivo a odborne.“**

(§ 29 ods. 2 Živnostenského zákona)

10.2. Druhy podnikania

Poznáme veľké množstvo druhov podnikania a stále vznikajú nové. Druhom podnikania je napríklad realitná činnosť, advokátske služby, predaj potravín, poskytovanie rýchleho občerstvenia, stavebné práce a pod.). Z hľadiska právneho režimu delíme druhy podnikania na dve základné skupiny:

- druhy podnikania, ktoré **nie sú živnosti a nespravujú** sa Živnostenským zákonom, ale osobitnými (špeciálnymi) predpismi (napr. zákon o advokácii, zákon o bankách, geodetické služby atď.),
- ostatné druhy podnikania, ktoré nazývame **živnosti a spravujú** sa Živnostenským zákonom.

Z toho vyplýva, že ak chce fyzická osoba podnikat', musí splniť podmienky podľa osobitného zákona, ktorý upravuje daný druh podnikania, a ak takýto osobitný zákon nie je, ide o živnosť a treba splniť podmienky Živnostenského zákona. V Živnostenskom zákone **nie sú uvedené všetky druhy podnikania**, ktoré pod tento zákon spadajú. Je to aj preto, že je ťažké predpokladať, aké druhy podnikania ešte vzniknú. V zásade teda platí, že **ak daný druh podnikania neupravuje osobitný zákon, spravuje sa Živnostenským zákonom.**

Na niektoré živnosti sa vyžaduje určité vzdelanie (napr. stavebná škola) alebo prax. Ide o tzv. **remeselné** a **viazané** živnosti. Ostatné živnosti, kde sa vzdelanie nevyžaduje, nazývame **voľné** živnosti.

Príklad

*Pán Jozef chce **prevádzkovať chovateľské potreby**, kde bude chovať a predávať exotické druhy živočíchov. V texte Živnostenského zákona nikde nenájdeme druh podnikania spočívajúci v prevádzkovaní chovateľských potrieb. Zároveň neexistuje ani osobitný zákon, ktorý by takéto podnikanie upravoval. Keďže teda neexistuje osobitný zákon, na prevádzkovanie chovateľských potrieb sa bude vzťahovať Živnostenský zákon. Prevádzkovanie chovateľských potrieb môžeme ešte rozdeliť na dve hlavné činnosti – 1. chov a predaj zvierat a 2. predaj súvisiaceho tovaru (obchod). Keď to takto rozmeníme na drobné, zistíme, že obchod (maloobchod a veľkoobchod) nájdeme uvedený aj v Živnostenskom zákone (§ 33), nakoľko ide o jeden z najbežnejších druhov podnikania. „**Chov vybraných druhov zvierat**“ zas nájdeme v „zozname odporúčaných označení voľných živností...“, ktorý vydalo Ministerstvo vnútra SR. Ide o nezáväzný zoznam, ktorý má pomôcť podnikateľom označiť svoju živnosť výstižným názvom a pomáha im tiež zistiť, či sa jedná o živnosť. Tento zoznam tiež presnejšie určuje, aké hlavné činnosti sa v rámci „Chovu vybraných druhov zvierat vykonávajú“: „Chov laboratórnych a exotických zvierat, vtáctva, akvarijných rybičiek, priadky morušovej, Chov, spracovanie a obchodovanie s chránenými živočíchmi.“ V tom istom zozname nájdeme aj predmet podnikania „Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) alebo iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod)“.*

P. Jozef teda zájde na klientske centrum okresného úradu a ohlásí svoju živnosť v týchto predmetoch podnikania:

- Chov vybraných druhov zvierat,
- Kúpa tovaru na účely jeho predaja konečnému spotrebiteľovi (maloobchod) alebo iným prevádzkovateľom živnosti (veľkoobchod).

Odo dňa ohlásenia živnosti môže p. Jozef podnikat'. Bude pri tom musieť dodržiavať súvisiace predpisy, napríklad zákon č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti, daňové zákony a pod.

10.3. Obchodné spoločnosti

Podnikať môžu v podstate akékoľvek právnické alebo fyzické osoby (občania). Na účely podnikania sú však v Obchodnom zákonníku špeciálne určené tieto právnické osoby:

Druh obchodnej spoločnosti	skratka
verejná obchodná spoločnosť	„ver. obch. spol.“ alebo „v. o. s.“
komanditná spoločnosť	„kom. spol.“ alebo „k. s.“
spoločnosť s ručením obmedzeným	„spol. s r. o.“ alebo „s. r. o.“
akciová spoločnosť	„akc. spol.“ alebo „a. s.“
jednoduchá spoločnosť na akcie	„j. s. a.“
družstvo	-

Ak občania podnikajú vo vlastnom mene ako fyzické osoby, obvyčajne ich v praxi nazývame „**živnostníci**“. Pojem „živnostník“ je však trochu zavádzajúci, lebo živnosti neprevádzkujú len fyzické osoby (občania) ale aj právnické osoby (najmä obchodné spoločnosti). Ak chce určitá spoločnosť predávať keramiku, musí mať ohlásenú rovnakú živnosť, ako keby chcel keramiku predávať občan – fyzická osoba. Obchodné spoločnosti, ich konateľov a oblast', v ktorej podnikajú (predmet podnikania), si môžete vyhľadať v **obchodnom registri**, kde sa všetky obchodné spoločnosti povinne zapisujú. Zoznam živnostníkov (FO aj PO) nájdeme v živnostenskom registri.

V čom spočíva výhoda podnikania cez obchodnú spoločnosť? Obchodné spoločnosti sa využívajú najmä vtedy, ak chce viacero ľudí podnikáť spoločne (v. o. s.), alebo ak niekto nechce za záväzky ručiť celým svojím majetkom a ohroziť tak napríklad svoje bývanie, alebo iný majetok (s. r. o.). V spoločnosti s ručením obmedzeným postačuje, ak spoločník splatí svoj vklad a za záväzky spoločnosti už ďalej neručí, za tie ručí už len **spoločnosť** svojím majetkom.

Test na záver

Aby sa vám prečítané vedomosti dostali hlbšie do pamäte, skúste si ich ešte zopakovať pri odpovedaní na tieto otázky:

1. Vymenujte aspoň dva druhy obchodných spoločností.
2. Vzťahy medzi ktorými subjektmi upravuje obchodné právo?
3. Vyhľadajte v obchodnom registri (www.orsr.sk) akúkoľvek obchodnú spoločnosť (napr. Slovnaft, a. s.) a zistite jej predmety podnikania.

Zaujímavé odkazy:

Obchodný register:

<http://orsr.sk/>

Personálne prepojenia v slovenských firmách:

<https://foaf.sk/>

Živnostenský register:

<http://www.zrsr.sk/>

Obchodná inšpekcia:

<https://www.soi.sk/>

11. Pracovné právo

Úlohou pracovného práva je nastavenie pravidiel medzi zamestnávateľom a zamestnancom. Toto právne odvetvie vzniklo pôvodne na **ochranu zamestnancov** pred neľudskými pracovnými podmienkami. Jeho cieľom bolo stanoviť pevnú dĺžku pracovného času, minimálny vek zamestnanca, stanoviť podmienky, za akých môže byť niekto prepustený z práce, určiť rozsah dovolenky, práva odborových organizácií a podobne. Základným zákonom pracovného práva, ktorý stanovuje pravidlá medzi zamestnancami a zamestnávateľmi, je **Zákonník práce** (zákon č. 311/2001 Z. z.). Dohľad nad jeho dodržiavaním vykonáva **inšpektorát práce**. Na inšpektorát sa môže obrátiť ktorýkoľvek zamestnanec, ktorý sa domnieva, že zamestnávateľ porušuje jeho práva.

11.1. Zamestnanec vs. podnikateľ

Aký je rozdiel medzi prácou, ktorú vykonáva **zamestnanec** a prácou, ktorú vykonáva **podnikateľ**, napr. murár?

Prácu zamestnanca nazývame **závislá práca**. Ak pre niekoho pracuje podnikateľ (napr. murár), nejde o závislú prácu, ale o samostatné podnikanie - poskytovanie služieb.

Závislá práca má tieto znaky:

- je vykonávaná vo vzťahu nadriadenosti zamestnávateľa a podriadenosti pracovníka,
- uskutočňuje sa podľa pokynov zamestnávateľa,
- uskutočňuje sa v určenom pracovnom čase, osobne (pracovník nemôže nikoho poveriť, aby pracoval namiesto neho) a vykonáva sa v mene

zamestnávateľa (zamestnanec koná v mene toho, kto ho zamestnáva – napríklad čašník koná v mene majiteľa reštaurácie),
- môže byť vykonávaná len v pracovnom pomere alebo obdobnom pracovnom vzťahu (napr. v štátnej službe).

Poskytovanie služieb podnikateľom má tieto znaky:

- podnikateľ vystupuje vo vlastnom mene,
- nie je v pracovnom pomere (nemá pracovnú zmluvu, ale inú zmluvu, napr. zmluvu o dielo),
- podnikateľ nie je podriadený tomu, kto si objednal jeho služby,
- podnikateľ nie je viazaný pracovným časom,
- ak sa nedohodlo inak, v zásade sa podnikateľ môže dať zastúpiť iným podnikateľom.

11.2. Pracovná zmluva

Pracovná zmluva je právny úkon. Uzaviera sa písomne, ale môže byť uzavretá aj ústne. Na základe pracovnej zmluvy vzniká pracovnoprávny vzťah medzi zamestnancom a zamestnávateľom, ktorý nazývame **pracovný pomer**. Pracovná zmluva musí obsahovať zákonom (§ 43 Zákonníka práce) určené náležitosti, inak je neplatná. Musí obsahovať:

1. opis druhu práce,
2. výšku mzdy,
3. určenie miesta práce,
4. deň nástupu do práce.

11.3. Skončenie pracovného pomeru

Zamestnávateľ nemôže jednostranne zamestnanca prepustiť z ľubovoľného dôvodu (to môže len v **skúšobnej dobe**). Zákonník práce mu tiež umožňuje skončiť pracovný pomer **dohodou** alebo jednostranne za presne vymedzených dôvodov (**výpoveď**, **okamžité skončenie**).

Poznáme teda 4 základné spôsoby skončenia pracovného pomeru:

1. **dohodou**,
2. **výpoveďou** (len zo zákonných dôvodov),
3. **okamžité skončenie** (len zo zákonných dôvodov),

4. skončenie v skúšobnej dobe (aj bezdôvodne).

Pracovný pomer na dobu určitú sa môže skončiť aj ďalším spôsobom - **uplynutím doby**, na ktorú bol uzavretý.

Príklad

*Pán Jozef bol 12 rokov zamestnaný v pracovnom pomere ako vrátnik na vysokoškolskom internáte. Vedenie internátov však chcelo zefektívniť prevádzku internátov a tak sa rozhodlo, že namiesto vrátnika zavedú pre študentov elektronické karty na otváranie vchodu a kamerový systém. Miesto vrátnika bolo zrušené organizačnou zmenou zo dňa 1.1.2019. Keďže p. Jozef nechcel podpísať dohodu o ukončení pracovného pomeru, bola mu dňa 2.1.2019 doručená výpoveď z dôvodu **nadbytočnosti** podľa § 63 ods. 1 písm. b) Zákonníka práce. Vedenie internátov však pochybilo a výpoveď pre p. Jozefa neprerokovalo so **zástupcom odborov**, ako to prikazuje § 74 Zákonníka práce. Výpoveď bola neplatná. P. Jozef sa v zákonnej lehote poradil so svojím právnikom a ešte počas výpovednej doby žiadal, aby ho internáty naďalej zamestnávali, keďže na neplatnú výpoveď sa nazerá, akoby sa nikdy neudiala. Vedenie internátov nesúhlasilo a tak p. Jozef dňa 4.2.2019 podal na súd žalobu o určenie **neplatnosti** výpovede a o **náhradu ušlej mzdy**. Po piatich mesiacoch nakoniec vedenie internátov ustúpilo a uzavrelo s p. Jozefom súdny zmier, ktorý p. Jozefovi zaručoval plat za päť mesiacov, náhradu súdnych trov a súčasne sa s vedením internátov dohodol na ukončení pracovného pomeru dohodou a to ku dňu uzavretia zmieru.*

11.4. Pozor na lehoty!

Ak sa vám stalo, že vás zamestnávateľ nezákonne prepustil, je potrebné čo najskôr konať a domáhať sa svojich práv, napríklad ušlej mzdy. Zákon totiž určuje pomerne krátku lehotu (dva mesiace), v ktorej si treba právne nároky uplatniť (§ 77- 79 ZP).

„Zákony sú napísané pre bdelych.“
(latinský výrok)

Test na záver

Aby sa vám prečítané vedomosti dostali hlbšie do pamäte, skúste si ich ešte zopakovať pri odpovedaní na tieto otázky:

1. Čo je to pracovný pomer?
2. Vymenujte 4 spôsoby ukončenia pracovného pomeru.
3. Vyhľadajte v Zákonníku práce a vymenujte aspoň tri dôvody, pre ktoré môže zamestnávateľ dať výpoveď zamestnancovi.

Zaujímavé odkazy:

Inšpektorát práce:
<https://www.ip.gov.sk/>

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky:
<https://www.upsvr.gov.sk/>

Použitá literatúra:

KOŠIČIAROVÁ, Soňa: Správny poriadok: Komentár s novelou účinnou od 1.1.2004. 1.vyd. Šamorín: HEURÉKA, 2004.

KUBU, L. – HUNGR, P. – OSINA, P.: Teorie práva. Praha : Linde Praha, a. s., 2007.

PRUSÁK, Jozef. Teória práva : Učebné texty právnickej fakulty UK. Bratislava : PF UK, 1998.

Lazar, J. Občianske právo hmotné 1. a 2. zväzok. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. 2018. Bratislava: Iuris Libri, 2018.

IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016.

BARANCOVÁ, Helena - SCHRONK, Robert: Pracovné právo. Bratislava: SPRINT, 2006.

Nedávno vyšlo:

POZEMKY STAVBY BYTY

Návody, Vzory, Judikáty,
Príklady, Vysvetlenia

Ondrej Halama

O AUTOROVI

Ondrej Halama, autor tejto príručky, je absolvent Právnickej fakulty Univerzity Komenského. Po vysokej škole sa v ďalšom profesionálnom živote zamerával na kataster a nehnuteľnosti. Sedem rokov pracoval na katastrálnom úrade a krátko prevádzkoval realitnú kanceláriu. V roku 2014 vyšla jeho kniha „Komentár ku katastrálnemu zákonu“ a v roku 2019 kniha „Pozemky, Stavby, Byty“. Už od štúdia sa venuje aj zvyšovaniu právneho vedomia u bežných občanov, a to najmä vysvetľovaním právnych pojmov a publikovaním návodov na internete. S jeho článkami sa stretnete na blogu ondrejhalama.blog.sme.sk, ale aj v novinách, na odborných portáloch a konferenciách.

9 788057 022442 >